

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA TĚLESNÉ A SPORTOVNÍ VÝCHOVY

Vznik, vývoj a současná podoba biatlonu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jiří Moravec

Učitelství pro střední školy, obor: TV - PS

Vedoucí práce: Mgr. Radek Zeman

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2016

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji svému vedoucímu mé diplomové práce panu Mgr. Radku Zemanovi za ochotu, se kterou ke mně vždy přistupoval a za cenné rady, které mi při vytváření této práce dával.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

OBSAH

OBSAH.....	5
SEZNAM ZKRATEK.....	7
1 ÚVOD.....	8
2 CÍL A ÚKOLY PRÁCE.....	9
3 METODIKA PRÁCE.....	10
4 TEORETICKÁ ČÁST.....	11
4.1 OBDOBÍ PŘED VZNIKEM BIATLONU.....	11
4.2 VZNIK A VÝVOJ BIATLONU.....	14
4.2.1 Velkorážný biatlon.....	14
4.2.2 Malorážný biatlon.....	19
4.2.3 Letní biatlon.....	26
4.2.4 Vývoj biatlonu na území českého státu.....	29
4.3 ORGANIZACE BIATLONU.....	32
4.3.1 Organizační struktura ve světovém rozměru.....	32
4.3.2 Organizační struktura v domácích podmínkách.....	35
4.4 DOMÁCÍ VRCHOLNÉ SOUTĚŽE – MISTROVSTVÍ REPUBLIKY.....	40
4.4.1 Zimní šampionáty.....	41
4.4.2 letní šampionáty.....	42
4.5 MISTROVSTVÍ SVĚTA A ZIMNÍ OLYMPIJSKÉ HRY.....	42
4.5.1 Historický vývoj.....	42
4.6 MISTROVSTVÍ EVROPY.....	46
4.6.1 Historický vývoj.....	46
4.7 SVĚTOVÝ POHÁR.....	48
4.7.1 Základní informace a Vývoj.....	48
5 PRAKTICKÁ ČÁST.....	54
5.1 CHARAKTERISTIKA BIATLONU.....	54
5.2 CHARAKTERISTIKA BĚHU NA LYŽÍCH.....	54
5.3 CHARAKTERISTIKA STŘELBY.....	54
5.4 ZÁKLADNÍ PRAVIDLA.....	56
5.4.1 Kategorie.....	56
5.4.2 Charakteristika jednotlivých disciplín biatlonu.....	57
5.5 STŘELNICE.....	59
5.5.1 Terče.....	60
5.6 MATERIÁLOVÉ VYBAVENÍ.....	62
5.6.1 Lyže, oděv a hole závodníka.....	62
5.6.2 Puška.....	62
5.7 SOUTĚŽE BIATLONU.....	64
5.7.1 Světový pohár.....	64
5.7.2 Mistrovství světa.....	64
5.7.3 Mistrovství Evropy a Evropský pohár v biatlonu.....	64
5.7.4 Zimní olympijské hry.....	65
5.8 VÝVOJOVÉ TRENDY V BIATLONU.....	65
6 OSOBNOSTI SOUČASNÉHO BIATLONU.....	67
6.1 GABRIELA SOUKALOVÁ - KOUKALOVÁ.....	67
6.2 VERONIKA VÍTKOVÁ.....	67
6.3 JAROSLAV SOUKUP.....	68

6.4	MICHAL ŠLESINGER	68
6.5	ONDŘEJ MORAVEC	69
	DISKUSE	71
	ZÁVĚR.....	73
	RESUMÉ.....	75
	SEZNAM LITERATURY	76
	SEZNAM OBRÁZKŮ	77
7	PŘÍLOHY.....	I
7.1	FOTODOKUMENTACE.....	I

SEZNAM ZKRATEK

ČSB	Český svaz biatlonu
ČSTV	Československý svaz tělesné výchovy
DZBZ	Dukelský závod branné zdatnosti
EP	Evropský pohár
FIS	Mezinárodní lyžařská federace
IBU	Mezinárodní federace biatlonu
MFSK	Mezinárodní federace střeleckého krosu
KMBS	Klub masově branných sportů
ME	Mistrovství Evropy
MNO	Ministerstvo národní obrany
MOV	Mezinárodní olympijský výbor
MS	Mistrovství světa
MV	Ministerstvo vnitra
RH	Rudá hvězda
SCM	Sportovní centrum mládeže
SP	Světový pohár
SVAZARM	Svaz pro spolupráci s armádou
SVS-M	Středisko vrcholového sportu mládeže
SZBZ	Sokolovský závod branné zdatnosti
SZU	Světová zimní univerziáda
TSM	Tréninkové středisko mládeže
UIPM	Mezinárodní federace moderního pětiboje
UIPMB	Mezinárodní federace moderního pětiboje a biatlonu
ZOH	Zimní olympijské hry

1 ÚVOD

Jak už název napovídá, tato práce bude zaměřená na biatlon a vše s ním spojené. Tento sport zažívá největší vzestup za poslední léta. V České republice se o to zasloužili hlavně čeští sportovci a především jejich úspěchy. A jak úspěchů přibývá, tak přibývá i diváků a fanoušků. I v mém případě tomu tak bylo, stal jsem se pravidelným divákem biatlonu a neunikne mi žádný závod. Čím déle tento zajímavý a nevyzpytatelný sport sleduji, objevuji mezery v historii a vývoji této disciplíny. Když jsem pátral po publikaci, abych se dozvěděl, kde biatlon vznikl, jaká jsou jeho pravidla, jak se vyvíjel a v jakých disciplínách se soutěží, bohužel jsem žádnou přehlednou nenašel. A proto jsem se rozhodl vybrat si toto téma, abych obohatil jak sebe, tak i ostatní zájemce o tuto problematiku. V mé práci se budu zabývat historií biatlonu, jeho vznikem a v nedílné součásti i vývojem. Dále bych se rád zmínil o soutěžích v biatlonu, organizaci a jednotlivých závodech. Nakonec bych se rád zmínil o nejúspěšnější české biatlonistce Gábině Soukalové – Koukalové.

2 CÍL A ÚKOLY PRÁCE

Cílem mé práce je charakterizovat, vznik, vývoj a současnou podobu biatlonu.

Z cíle práce vyplývají následující úkoly:

- Charakterizovat vznik a vývoj biatlonu.
- Charakterizovat současnou podobu biatlonu.
- Postihnout aktuální vývojové trendy biatlonu.

3 METODIKA PRÁCE

Diplomová práce je založena především na dlouhodobém kritickém studiu dokumentů. Metodou práce je obsahová analýza dokumentů. Podle (Miovského 2006) „základním předpokladem je relevance zkoumaného materiálu vůči danému problému“. Všechny vyhledané materiály byly nejdříve analyzovány a následně seskupeny. Práce se věnuje objasnění pojmů, jako jsou biatlonové disciplíny a soutěže, biatlon nebo historie biatlonu.

4 TEORETICKÁ ČÁST

4.1 OBDOBÍ PŘED VZNIKEM BIATLONU

Velké množství sportovních odvětví a disciplín současného moderního sportu má své kořeny v dávné minulosti. Do této skupiny patří zejména ta sportovní odvětví, jejichž samotný vznik i další vývoj je úzce spjatý s praktickými životními potřebami a činnostmi lidské společnosti. Do tohoto okruhu se také počítá biatlon, jak to dokládají historicky dochované tradice. Prvopočátky biatlonu musíme hledat ve vojenství a lovectví. Právě v těchto činnostech docházelo v přirozených přírodních a životních podmínkách k provádění střelby v průběhu tělesného zatížení, vyplývajícího z předcházející pohybové činnosti, převážně běhu. Střelba v průběhu fyzické dispozice je hlavním principem současného biatlonu. Při zjišťování historických příčin podmínek vývoje a vzniku biatlonu se zaměřujeme předně na zimní období, ve kterých zřetelněji vystupují. Biatlon také vznikl zejména jako zimní sportovní disciplína, která vývojově přerostla v samostatně sportovní odvětví. To opodstatňuje také přednost této formy sledování. V dávné minulosti je už známo, že vojáci a lovci prováděli střelbu za pohybu na lyžích, resp. sněžnicích, dokazují dochované grafické památky ve formě nástěnných skalních maleb. Nejstarší z nich se dochovala z doby více jak tři tisíciletí před naším letopočtem. Zachycují lovce s lukem a šípy, pohybující se na sněžnicích. Nalezené nejstarší grafické památky, zobrazující tuto činnost, byly zachyceny na více místech, a to nejen v Evropě, ale také v Severní Americe a Asii. K vykonávání této sportovní činnosti provádění střelby v průběhu tělesného zatížení dochází značně později, až ve vyspělé lidské společnosti, na přelomu 19. a 20. století. Je přesto historicky prokázáno, provedený první lyžařský závod se střelbou, který byl zrealizován ve formě přesunu vojenské jednotky v roce 1972. Tento provedený první lyžařský závod se střelbou se uskutečnil v rámci norské armády v oblasti Christiánie, tedy dnešního Osla. Další, i když ne zcela věrohodné zprávy, vypovídají o tom, že střelbu v průběhu přesunu na lyžích prováděly také vojenské jednotky v sibiřských oblastech Ruska a v některých oblastech Alp. První individuální závod v běhu na lyžích se střelbou, se podle historicky známých záznamů uskutečnil opět v Norsku v roce 1912. V průběhu závodu vojáci prováděli dvě desetiranné střelecké položky. (Kašper 2006)

Na počátku 20. století se hlavní činnosti lyžařských závodů se střelbou, které se označují všeobecně jako branné závody a ze kterých posléze vznikl také biatlon, jednoznačně přesunuly do vojenského prostředí. O podobných závodech v nevojenském tudíž civilním, hlavně pak v loveckém prostředí nemáme žádné evidence. Nejrozšířenějšími brannými závody, které vznikaly, se staly hlavně dva závody, lyžařský překážkový závod a kolektivní závod hlídek, u kterých byla hlavně prováděna střelba. Tyto oba závody prošli největším rozvojem zejména v období mezi první a druhou světovou válkou. Tyto závody neměly oficiální mezinárodní pravidla a stanovoval je hlavně pořadatel závodu. (Kašper 2006)

Lyžařský překážkový závod měl za úkol prověřit ovládnutí lyží v terénu s překonáváním umělých i přírodních překážek. Závodník během překonávání tratě si mohl odepnout lyže. Nepřekonání z některých překážek mělo za důsledek diskvalifikaci v závodě. Závod se uskutečňoval na trati v délce 5-12 kilometrů a v průběhu svého vývoje byl mnohokrát doplňován střelbou, zejména 1-2 střeleckými položkami. Konal se v běžné vojenské výstroji a s výzbrojí patřičné armády. (Kašper 2006)

Lyžařský závod vojenských hlídek býval prováděn na trati v délce 20-30 kilometrů, mnohokrát i v delším provedení. Celek tvořil velitel a 2-3 členové. Také tento závod se vykonával v běžné vojenské výstroji s karabinou a další předepsanou zátěží (maska, tlumok apod.). Během tratě byly umístěny 2-4 polní střelnice, na kterých vystřelil z karabiny každý člen hlídky 5-10 ran, mnohdy na sklopné figuríny nebo jiné terče např. papírové terče, nafukovací balonky apod. na vzdálenost 100-300 metrů. Velitel hlídky v některých závodech střílel z krátké zbraně (revolveru, pistole), kterou měl ve své výstroji místo karabiny, na cíle v kratší vzdálenosti. Pozoruhodný byl způsob hodnocení tohoto závodu. Získaný nejlepší střelecký výsledek a dosažený nejrychlejší běžecký čas byl ohodnocen 20 body, později pak 240 body. Následující hlídky byly hodnoceny za dosažené výsledky v obou částech závodu (běhu, střelbě) nižším počtem bodů podle připravených tabulek. Definitivní umístění hlídky a její pořadí v závodě určoval součet bodů z obou hodnocených částí závodu. Hlídka, která absolvovala trať v horším čase než 125% běžeckého času vítězné hlídky, nebyla hodnocena, stejně jako hlídka, která na každé střelnici nezasáhla alespoň jeden terč. V průběhu vyvíjení tohoto závodu začal být

střelecký výsledek převáděn do časových hodnot, které se připočítávaly k běžeckému času. (Kašper 2006)

Lyžařský závod vojenských hlídek se střelbou patřil od počátku dvacátého století mezi nejpoblárnější a nejrozšířenější závody mezi vojáky vřbec. Tento fakt potvrzuje také skutečnost, že byl již od I. Zimních olympijských her v roce 1924 a do V. Zimních olympijských her v roce 1948, vyjma III. ZOH 1932, sice neoficiální, ale plně uznávanou součástí programu zimních olympiád. Mezi pěti zúčastněnými hlídkami (FIN, FRA, ITA, POL, SUI) v prvním závodě zvítězila hlídka Švýcarska, která vyhrála opět i při derniéře v roce 1948. V roce 1928 byla první v závodě hlídka Norska a v roce 1936 zvítězila hlídka Itálie. Oba zmíněné závody – lyžařský překážkový závod a závod vojenských hlídek byly nejvíce rozvíjeny také v předmnichovské československé armádě. Český vojáci v nich získali mnoho významných mezinárodních úspěchů, zejména pak ve sportovních tzv. Malé dohody. Pořádání těchto branných závodů pokračovalo i po skončení druhé světové války. Vojáci československé armády byli také aktéři posledního exhibičního závodu hlídek na Zimních olympijských hrách v roce 1948. Oblíbenost těchto závodů se přenášela i do civilního prostředí. Hlavním důsledkem toho vlivu v našich podmínkách byla skutečnost, že Československá obec sokolská zařadila v polovině třicátých let uplynulého stolení do programu svých lyžařských závodů branný závod hlídek. Jeho obsah byl spojnicí závodu hlídek a překážkového závodu, který byl prováděn bez střelby a byl určen civilní populaci. Po ukončení druhé světové války se pokračovalo u nás v organizování branných závodů v civilních podmínkách prováděním Zimního závodu branné zdatnosti. O zabezpečení se postaralo Ministerstvo národní obrany tělovýchovné složky. V roce 1951 byl tento závod označen jako Sokolovský závod branné zdatnosti a motivací bylo připomenutí hrdinství příslušníků 1. čs. samostatného praporu SSSR v bitvě u Sokolova v průběhu druhé světové války. Samotný závod se začal rozvíjet na základě v rámci v té době vzniklé organizace Svazu pro spolupráci s armádou (Svazarmu). Závody vojenských hlídek byly vyřazeny, byť z neoficiálního programu Zimních olympijských her, a to hlavně z důvodů jeho určení jen pro příslušníky ozbrojených složek, toto rozhodnutí zintenzivnilo celosvětové hledání podobné sportovní aktivity. Tato sportovní aktivita měla však plně nahrazovat možnost zúčastnit se i civilní populaci. Začaly se objevovat závody s různou kombinací několik disciplín, jako na příklad běh na lyžích ve spojení s orientací, střelbou a to nejen z pušky,

ale i krátkých zbraní a dalšími prvky základní branné činnosti. Toto hledání však bylo nekoordinované a neřízené. Mezi průkopníky v tomto sportovním směru patří také předmnichovské Československo se svou armádou. Důkazem toho je nejen již zmíněný branný závod hlídek, organizovaný ČOS, ale také skutečnost, že již v roce 1929, ve vydaném předpisu Š-I-6b „Lyžařský závodní řád Československé branné moci“ je uveden také závod v běhu na lyžích prostém, v průběhu kterého prováděl závodní střelbu z pušky. Jeho výsledek ze střelby byl převáděn do časové přírážky. Tento předpis byl platný v armádě až do roku 1952. A právě v tomto závodě a jeho pravidlech můžeme objevovat prvky a počátky i současného biatlonu. (Kašper 1976)

4.2 VZNIK A VÝVOJ BIATLONU

4.2.1 VELKORÁŽNÝ BIATLON

Hlavní iniciativa k vytvoření sportovní disciplíny, spojující střelbu a běh na lyžích, vycházela především z vojenského sportu. Hlavní usměrňující silou v tomto směru se stala Mezinárodní unie moderního pětiboje (UIPM). Tato organizace se ustavila až v roce 1948, přestože moderní pětiboj byl součástí olympijského programu od samého počátku novodobých Olympijských her, v zřizování biatlonu měla rozhodující vliv. Tato unie hledala vhodnou protiváhu pro olympijský moderní pětiboj, protože zimní podoba pětiboje, která byla předvedena v rámci exhibičního neoficiálního programu na ZOH 1948, nenapovídala možnosti jeho širšího rozvoje. Na kongresu UIPM v roce 1955 v italské Macolině, na podnět 43. Zasedání Mezinárodního olympijského výboru, se objevila první oficiální výzva k vytvoření jednoduššího závodu zimního dvojboje, současně se základní představou jeho způsobu provádění a jeho obsahu. O rok později, na dalším kongresu unie v Melbourne, byly schváleny zásady prvních mezinárodních pravidel zimního dvojboje – biatlonu. Skutečnost, že zbraní ze které má být prováděna střelba se stala velkorážná puška, nesporně napovídá, ze kterých směrů vzešel základní podnět. Na zasedání kongresu v Melbourne byly přijaty i další dva důležité závěry, které měli pro další vývoj biatlonu zásadní význam. Bylo rozhodnuto o uspořádání 1. Mistrovství světa v tomto novém závodě v roce 1958 a plném jeho převzetí do kompetence UIPM. Biatlon na připojení do názvu unie si musel počkat dlouhých 10 let až do roku 1968. Při volbě místa pro konání prvního světového šampionátu padla volba na rakouský Saalfelden. V dalším rozvoji

biatlonu má Rakousko ještě řadu dalších prvenství. Rok uskutečnění prvního světového šampionátu bývá mnohdy také uváděn jako rok oficiálního vzniku biatlonu. (Kašper 2006)

Rozvoj této nové sportovní disciplíny biatlonu byl velmi vzestupný. Prvního světového šampionátu v biatlonu se roku 1958 zúčastnilo jen 28 sportovců ze sedmi zemí. V roce 1960 měl svoji olympijskou premiéru na VII. Zimních olympijských hrách ve Squaw Valley. Takovým raketovým startem se v dosavadní historii olympijských her nemohla pochlubit žádná sportovní disciplína nebo odvětví. Od této doby byl biatlon pevně umístěn v programu Zimních olympijských her. Světová mistrovství se od roku 1958 konají pravidelně každoročně ve všech oficiálních disciplínách, mimo roky konání Zimních olympijských her. V těchto letech se koná světový šampionát jen v disciplínách, které nebyly v programu Zimních olympijských her. V programu prvních světových šampionátů, Zimních olympijských her 1960 a 1964, byl závod na 20 km, biatlon byl prováděn jako jedna samostatná disciplína. Mimo této individuální disciplíny byla na MS také vyhodnocována soutěž tříčlenných družstev. Úspěch družstva byl vypočten součtem individuálních výsledků tří nejúspěšnějších sportovců stejné příslušnosti ze čtyř, kteří pro soutěž družstev mohli být nahlášení. Od této doby je závod na 20 km, který přečkal až do dnešní doby, nazýván také jako individuální závod. Označení tohoto závodu sloužilo k odlišení vyhodnocovaného závodu družstev. Pravidla a obsah původní disciplíny zimního dvojboje biatlonu byly značně odlišné od dnešního vytrvalostního závodu, jak je tento závod u nás označován. Zůstala jen původní délka tratě 20 kilometrů. Střelba byla prováděna velkorážnou puškou a to 3x z polohy leže na vzdálenost 150, 200 a 250 metrů a závěrečná položka byla prováděna ve stoje, která byla vzdálena 100 metrů. Terče měli kruhový tvar o průměru 20, 25 a 30 centimetrů pro střelbu v poloze leže a 30 centimetrů v poloze ve stoje. Spodní okraj terčů byl seříznut tak, že byla o délce 5 centimetrů vytvořena zaměřovací hrana. Každá střelecká položka byla pětiranná a každý chybný zásah byl hodnocen dvouminutovou časovou přírůžkou, která byla započtena k běžeckému času. Jelikož střelba byla prováděna na čtyři odlišné vzdálenosti, potřebovala organizace každého závodu čtyři samostatné střelnice. Závodní trať byla zpravidla vedena v jednom okruhu. Tudíž příprava závodu byla velmi obtížná, hlavně se zajištěním bezpečnosti. Velikost ráže pušky mohla být až 12 milimetrů a odpor spouště musel být minimálně 1 kilogram. (Kašper 2006)

Tato základní pravidla s drobnými úpravami (např. zmenšení povolené ráže na 9 mm) platila až do roku 1965, kdy dochází k prvním výrazným úpravám pravidel, zejména ve střelecké části. Distance terčů od palebné čáry byla sloučena na 150 metrů, sjednocen byl i počet jednotlivých střeleckých položek, když z každé polohy byly střídavě realizovány dvě pětiranné položky v určeném pořadí leže – stoje – leže – stoje tak, jak je tomu v současnosti. Podstatnou změnou bylo zavedení dvou druhů časových přírážek 1 a 2 minut, za chybný zásah ve střelbě, s cílem vyloučit dvouminutovou přírážku při menší nepřesnosti. Pro střelbu z polohy leže měl vnější kruh terče průměr 25 centimetru (přírážka 1 minuta) a vnitřní kruh terče měl pak průměr 12,5 centimetru (bez přírážky) a oba tyto kruhy byly bílou barvou vyznačeny na černém zaměřovacím kruhu o průměru 35 cm. Průměr 50 centimetrů měl vnější kruh pro střelbu v poloze ve stoje. A vnitřní kruh měl 35 centimetrů, který byl zároveň kruhem zaměřovacím. Při hodnocení byl zásah vnitřního kruhu v obou polohách bez časové přírážky, zásah vnějšího kruhu znamenal přírážku 1 minutu a mimo tyto kruhy pak přírážku 2 minuty. Při této úpravě došlo také k odstranění dosavadního seříznutí spodního okraje černého terče. Vzdálenost tratě 20 kilometru zůstala beze změny. Sjednocení vzdálenosti terčů od palebné čáry na 150 centimetrů dovolila organizování závodů na jednom, zpravidla 5, nebo 4 kilometrovém okruhu s jednou střelnicí. To výrazně usnadnilo organizaci, přípravu a zabezpečení závodů. (Kašper 2006)

V tomto roce, tedy od roku 1965, dochází k rozšíření závodního programu o druhou disciplínu a to o závod štafet. Biatlon se tudíž mění ze samostatné disciplíny ve sportovní odvětví. Závod čtyř nebo tříčlenných štafet se konal na trati dlouhé 7,5 kilometru se dvěma střeleckými položkami (vleže – vstoje, dále L - S). Novotou této disciplíny bylo zavedení tzv. tří „rezervních nábojů“, které mohl závodník využít v případě, že v jednotlivé položce nezasáhl pěti výstřely všechny své terče. Tyto náboje musel závodník nabíjet jednotlivě ne za použití zásobníku. Závodní terče pro štafety musely být vyrobeny z lehce rozbitného materiálu, např. keramiky, skla apod. Mnohokrát byly také použity nafukovací balonky, umístěné v kruhovém výřezu terčové desky, která byla vyrobena z neprůstřelného materiálu. Charakteristický tvar terčů zůstal v kruhové podobě. Seskupení pěti terčů při štafetovém závodě byly uspořádány na terčové tabuli tak, že dva terče ve stejné výši byly umístěny nahoře, dva dole a jeden terč byl umístěn

uprostřed mezi nimi tzv. umístění terčů do tvaru písmene „Z“. Vzdálenost ve všech směrech mezi jednotlivými terči a také vzdálenost od okrajů terčové desky musela být minimálně 25 centimetrů. Velikost rozbitých terčů se shodovala s průměry vnitřních kruhů jako při střelbě ve vytrvalostním závodě, tj. 12,5 centimetrů a 35 centimetrů. Terče o průměru 12,5 centimetrů pro střelbu z polohy vleže musely být umístěny do středu černých mezikruží o vnějším průměru 30 cm a síle mezikruží 8,75 centimetrů, čímž byl vytvořen zaměřovací kruh, který byl, ne zcela logicky menší, než průměr terče pro střelbu z polohy stoje. Ve štafetových závodech byly také zavedeny nově tzv. „rezervní terče“, které byly označeny písmenem „R“ místo označení čísla a byly umístěny na počátku a na konci linie terčů. Příslušné střelecké stanoviště neslo také označení „R“. Na jejich terčové desce byly terče umístěny vždy dva pro střelbu z polohy stoje a dva terče pro střelbu z polohy leže. V následujícím období byly dva záložní terče umístěny na každé terčové tabuli a kompletní terčové tabule byly pak umístěny na začátku a na konci střelnice. Pro neúspěšnou střelbu ve štafetovém závodě byla zařazená nová forma přírážky a to tzv. trestné kolo, které původně měřilo 200 metrů, které závodník musel za každý nezasažený terč po vyčerpání rezervních nábojů 1x absolvovat. Terče byly vzdáleny od palebné čáry stejně jako u vytrvalostního závodu. Jakmile, byl zaveden štafetový závod do programu biatlonových závodů, přestala být vyhodnocována soutěž družstev. Název pro základní disciplínu závodu o délce 20 kilometrů, nazývaný jako individuální závod, nebo též jako závod jednotlivců však již pevně zakotvil a byl, a mnohdy je stále nesprávně používán, i když zcela nelogicky, neboť biatlon měl a stále má většinu svých disciplín individuálních. A poslední rozdílnost, kterou štafetový závod s sebou přinesl. Zatímco u individuálního vytrvalostního závodu musel závodník obsadit to střelecké stanoviště, které mu rozhodčí určil, při štafetovém závodě musel závodník zaujmout střelecké stanoviště, které bylo označeno jeho startovním číslem. Štafetový závod se dočkal olympijské premiéry na IX. ZOH 1968 v Grenoblu. (Kašper 2006)

Pravidla, které prošly úpravami a vešly v platnost v roce 1965, výrazně zjednodušily podmínky pro organizaci závodů v biatlonu. Zhotovily tím i lepší podmínky pro jeho rozvoj, a to hlavně tím, že pro uspořádání závodů dostačovalo již zbudování jen jedné střelnice. Zavedení dvou druhů časových přírážek za chybnou střelbu sice pomyslně

znamenal snížení náročnosti na střelecký výsledek, na druhé straně však úměrně diferencovalo velikost nepřesnosti této střelby. (Kašper 2006)

Až do roku 1967 se všechny soutěže a závody v biatlonu uskutečňovaly pouze v jedné kategorii bez rozdílu věku. Teprve v tomto roce se na světovém šampionátu, tehdejším východoněmeckém Altenbergu, uskutečnil první šampionát v kategorii juniorů, která zahrnovala sportovce do jejich věku 22 let. Junioři zde soutěžili v individuálním závodě na trati dlouhé 15 kilometru se třemi střeleckými položkami L – S – L a ve štafetovém závodě 3 x 7,5 kilometrů, na každém úseku absolvovali závodníci dvě střelecké položky L – S. Kvalitní výsledky, kterých zde talentovaní junioři dosáhli, jednoznačně potvrdily správnost tohoto rozhodnutí. (Kašper 2006)

V pořadí již třetí disciplína, která vznikla v biatlonu, byl rychlostní závod neboli sprint. Premiéru na světovém šampionátu si odbyl v roce 1974 v Minsku, olympijskou premiéru pak o šest let později v Lake Placid na XII. ZOH 1980. Při plánování jeho podoby byla zvýrazněna rychlost běhu, k čemuž přispívalo zkrácení tratě o polovinu, vzhledem k trati v seniorské kategorii ve vytrvalostním závodě. Stanovená délka trati 10 kilometrů umožňovala porovnání výkonnosti mezi seniorskou a juniorskou kategorií, neboť juniorská kategorie měla stejnou délku tratě. Pro vyhodnocení střelecké výkonnosti byl zvolen již plně osvědčený způsob ze štafetového závodu rozbitný terč a trestné kolo, ale s tím rozdílem, že nebyla uplatněna možnost využít rezervních nábojů. Velikost a uspořádání terčů bylo také shodné se štafetovým závodem, včetně délky trestného kola, které měřilo 200 metrů. Odlišné byly podmínky, za kterých byla prováděna střelba u těchto individuálních závodů u vytrvalostního závodu bez přímé viditelnosti výsledku střelby, kdežto u rychlostního závodu byla tato kvalita okamžitě viditelná, a to jak z hlediska diváků tak hlavně závodníka. Z psychického hlediska oba tyto závody tato skutečnost výrazně odlišovala. (Kašper 2006)

Od samého počátku existence biatlonu, mu byla vytýkána skutečnost, že pro střelbu využívá velkorážnou zbraň. Tento fakt, byť jen nepřímo, zvýhodňoval sportovce z řad příslušníků ozbrojených složek policie, celní stráže, armády apod., kteří měli k této zbraně přístup, ale i lepší možnosti tréninku. Využívání velkorážné zbraně dávala biatlonu nadále nálepku militantního sportu. Velmi nepříjemným a druhým důsledkem používání této pušky byla hlučnost střelby z této zbraně, která biatlon odsouvala pryč ze

sportovních středisek a tím i mimo diváckou kulisu. Proto sílila podpora o nahrazení velkorážné pušky zbraní malorážnou. Biatlonové hnutí se v tomto případě rozdělilo na dva základní tábory na velkorážný a malorážný. K hlavním propagátorům malorážného biatlonu patřily zejména státy střední Evropy, mezi kterými sehrávaly vůdčí úlohu Rakousko a dřívější Československo. Velkorážní puška měla především zastání ve Švédsku a dřívějším Sovětském svazu, kde byl nejen dostatek kvalitních velkorážných zbraní a střelnic, ale především také úspěchy, kterých dosáhli ve velkorážném biatlonu sportovci těchto států. Značnou oporou oprávněnému požadavku na zavedení malorážky byl praktické zkušenosti, které byly získány průkopnickou činností při provádění malorážného biatlonu v našich československých podmínkách. U nás již od roku 1967 jsme prováděli malorážný biatlon v rámci SZBZ na masovém základě včetně mistrovských soutěží. Od začátku sedmdesátých let se pořádaly každoročně v rámci komplexu soutěží „Za přátelství a bratrství“ za účasti sportovců ze všech států tehdejšího Varšavského bloku, také závody v malorážném biatlonu. Se získanými zkušenostmi, které byly pozitivní z těchto akcí, seznamovali českoslovenští představitelé biatlonu na kongresu UIPMB světové hnutí biatlonu. Také UIPMB, vzhledem k neustálému zvyšujícímu se tlaku odpůrců velkorážného biatlonu, oficiálně zkoušela možnosti využití malorážné zbraně. Uskutečnilo se tak při pořádání juniorských světových šampionátů v malorážném biatlonu. První takový šampionát se pořádal v roce 1973 v italské Forni di Sopra, druhý ve finské Kurrice a následně třetí zkouška v roce 1976 se uskutečnila tamtéž. Tyto šampionáty, ve kterých českoslovenští sportovci dosáhli dobrých výsledků, byly UIPMB bohužel stále považovány za zkušební, když jako hlavní šampionát bylo považováno mistrovství s velkorážnou puškou. (Kašper 2006)

4.2.2 MALORÁŽNÝ BIATLON

K nejzásadnější události ve vývoji biatlonu z hlediska jeho historického konstituování dochází v roce 1976. V tomto roce v Seefeldu, na kongresu UIPMB v rámci XI. ZOH v Innsbrucku, po velmi vášnivém jednání, bylo přijato významné rozhodnutí, že začínající rokem 1978 se budou všechny vrcholné soutěže biatlonu v rámci UIPMB konat s malorážnou puškou, což prakticky znamenalo konec velkorážného biatlonu. Touto zásadní změnou, která byla vítězstvím zdravého rozumu nad zaostalou obhajobou velkorážného biatlonu, se výrazně zlepšily podmínky pro další rozvoj biatlonu na ještě

daleko širší základně, než tomu bylo do této doby. Odstranily se tím nejen bariéry, již dříve uvedené, ale také jeho nezanedbatelné zpřístupnění z hlediska finančních nákladů. O správnosti tohoto rozhodnutí nejlépe svědčí také i následující fakt. Rekordní účast národních svazů na světovém šampionátu velkorážného biatlonu byla 18 národních svazů s 91 startujícími sportovci v roce 1975 v italské Anterselvě, v roce předcházejícím v Minsku, kde byla účast na startu 99 sportovců, ale jen ze 17 národních svazů. Za to na prvním světovém s malorážnou puškou, který se konal v roce 1978 v rakouském Hochfilzenu, startovalo 156 sportovců z 28 národních svazů. Ten to nárůst v účasti sportovců i národních svazů na šampionátu byl podstatný a zcela přesvědčující. (Kašper 2006)

Přechod z velkorážné pušky na malorážku si v podstatě nevyžádal žádných změn v obsahu pravidel a organizaci závodů. Hlavním zdrojem pro první mezinárodní pravidla malorážného biatlonu se stala naše pravidla SZBZ, jehož obsahem byl malorážný biatlon již od roku 1967. V praxi to znamenalo úpravu vzdálenosti terčů od palebné čáry a jejich velikost, tedy zmenší přibližně o jednu třetinu vzhledem k předcházejícím parametrům velkorážného biatlonu tak, aby souhlasily mezinárodním sportovním standardům malorážkové střelby. Střelba byla vykonávána na vzdálenost 50 m a základem pro terče se stal mezinárodní kruhový terč 16/11 cm. Zásah kruhů 8, 9, 10 při střelbě z polohy vleže byl bez časového postihu, zásah kruhů 6, 7 znamenal přírážku 1 minutu a zásah mimo tyto kruhy pak přírážku 2 minuty. Při střelbě z polohy ve stoje byl zásah kruhů 4 až 10 bez časového postihu, zásah kruhů 1, 2, 3 znamenal přičtení 1 minuty a zásah mimo kruhy pak přičtení 2 minut. Později byly vyrobeny i speciální terče pro biatlon, na kterých byly jen kruhy, označující jednotlivé druhy přírážek, vždy s černým zaměřovacím kruhem o průměru 11 cm. Při štafetovém a rychlostním závodě odpovídala velikost rozbitných terčů průměrům beztrestných kruhů. Černý zaměřovací kruh měl průměr 11 cm. 0,5 kg to byl minimální odpor spouště, který byl stanoven. Jedinou výjimkou, kterou z našich pravidel mezinárodní pravidla nepřijmala, byla povinná rána jistoty po ukončení každé střelecké položky. (Kašper 2006)

Rozsah disciplín také zůstal beze změny. Došlo pouze k úpravě délky trestného kola, které se zkrátila na 150 m z původních 200 m. Délka tratí jednotlivých disciplín u jednotlivých kategorií, pořadí a počet jednotlivých střeleckých položek včetně způsobu střelby zůstaly

beze změny. V roce 1978 se konal první světový šampionát v malorážném biatlonu a přinesl další převratnou novinku, ovlivňující významně další vývoj biatlonu. Poprvé zde právě byly použity mechanické kovové terče při štafetovém závodě, na kterých byly jednotlivé cíle umístěny v jedné rovině tak, jak tomu bylo u papírových terčů. Tímto skončila éra terčů, umístěných do seskupení „Z“, které bylo dosud používané pro štafetový a rychlostní závod. (Kašper 2006)

Významná třetí historická událost, která je spojena s rokem 1978, je oficiální zavedení Světového poháru v biatlonu. Tomuto premiérovému ročníku předcházela sice „nultý“ ročník, který se ještě vykonával s velkorážnou zbraní a měl stanovená jen základní rámcová pravidla. Seriál Světového poháru (SP) tvořilo v jeho začátku pouze pět dvoudenních soutěží 5x rychlostní závod (RZ) a 5x vytrvalostní závod (VZ). V samotných závodech bylo vždy hodnoceno 25 nejlepších závodníků, kteří získali body do hodnocení SP od 25 bodů za 1. místo do 1 bodu za 25. místo. Po delší době bylo hodnocení upraveno ve prospěch předních umístění tak, že sportovec získal za 1. místo 30 bodů, další pak 26, 24, 22, 21, 20 až 1 bod. Rozsáhlé emancipační tlaky, ukazující se v sedmdesátých letech ve světovém sportovním dění, se plně projeví také v biatlonu, který se od svého vzniku považoval za výlučně mužský sport. Nátlak na prosazení ženského biatlonu byl úspěšně završen na kongresu UIPMB v rámci olympijského kongresu v Sarajevu 1980, i když olympijské hry se odehrávali v americkém Lake Placid, ale bylo i oficiálně schváleno zavedení ženské kategorie a pravidel závodů žen, byl také určen rok a místo konání prvního světového šampionátu žen ve francouzském Chamonix v roce 1984. Závody žen odstartovaly v jedné společné kategorii se třemi disciplínami, totožnými s těmi co byly u mužské kategorie. Vytrvalostní závod na 10 km se třemi střeleckými položkami (L – S – L), štafetový závod 3 x 5 km se dvěma střeleckými položkami (L – S) a rychlostní závod na trati 5 km se dvěma střeleckými položkami (L – S) na každém jednotlivém úseku. Pro závody žen platila stejná ustanovení, jako pro závody kategorie mužů. Rovněž k zavedení kategorie žen výrazně přispěl československý biatlon. Závody žen se již v dřívějším Československu konaly od roku 1967 včetně vlastních mistrovských soutěží. Významné pro zavedení kategorie žen v biatlonu v rámci UIPMB byly praktické poznatky z mezinárodních závodů žen, které se konaly v rámci soutěže „Za přátelství a bratrství“. Před oficiálním světovým zavedením biatlonových závodů pro ženy, se prováděl biatlon

žen mimo země bloku Varšavské smlouvy také v Norsku, Švédsku a ojediněle i v jiných zemích. Posledním kontrolním bodem před přijetím pravidel žen v biatlonu, byly mezinárodní závody žen, které se z pověření již UIPMB uskutečnily v roce 1979 a 1981 v Jáchymově. Podle ještě československých pravidel roku 1979 a v roce 1981 již podle přijatých mezinárodních pravidel. Schválením mezinárodních pravidel biatlonu pro kategorii žen, muselo také dojít k úpravě našich pravidel, protože podle našich pravidel ženy běhaly na kratších tratích a střílely jen z polohy vleže, než které byly přijaty pro mezinárodní pravidla. Důležité změny a podmínky pro další vzestup biatlonu přinesla pravidla, která byla schválená v roce 1984. Nejdůležitější změnou bylo zavedení mechanických, kovových, zaklapovacích terčů pro všechny disciplíny a tím i vyřazení papírových terčů, které byly dále využívány pro nástřel a především trénink. Tato úprava si vyžádala zrušení dvou, dosud zavedených přírážek za nepřesnou střelbu ve vytrvalostním závodě. Mechanické kovové terče toto částečné rozlišení neumožňovaly. Otvory pro střelbu z polohy vleže v terčové desce měli průměr 45 mm a pro střelbu ve stoje 115 mm. Průměr zaměřovacího černého kruhu pro střelbu z polohy leže byl 110 mm. Zavedení mechanických terčů znamenalo nejen výrazné zrychlení výpočtu výsledku u vytrvalostních závodů, protože se odstranilo zdlouhavé vyhodnocování papírových terčů, leckdy proložené nutným kalibrováním. Hlavně však ztraktivnění tohoto závodu nejen pro samotné závodníky, ale i pro diváky. Na druhé straně znamenalo vytracení dvou druhů přírážek určité znehodnocení střeleckého výkonu, a to možností diferencovaného hodnocení. (Kašper 2006)

Krátce ještě k dalším úpravám, které tato pravidla přinesla. Došlo k dalšímu rozšíření počtu kategorií, zavedením samostatné kategorie juniorek, se stejnými disciplínami jako v kategorii žen a obou mužských kategoriích. Na svůj první start v samostatném světovém šampionátu si musely juniorky počkat až do roku 1989. Zároveň došlo také na úpravu věkové hranice pro juniorskou kategorii, která byla snížena z 22 let na 21 let. Tato oficiální pravidla biatlonu UIPMB obsahují také poprvé rámcová pravidla pro dorosteneckou kategorii 16 – 18 let a pro žákovskou kategorii 14 – 15 let. Iniciativa na oficiální zavedení těchto kategorií vycházela opět od československého biatlonu, který měl žákovskou kategorii zavedenou již od roku 1970 a dorostenecké kategorie od roku

1967. Pravidla UIPMB vyžadovaly, shodně s našimi pravidly pro dorostenecké kategorie, střelbu z malorážky a pro žákovské kategorie střelbu ze vzduchovky. (Kašper 2006)

Vydařený průběh prvního světového šampionátu žen v Chamonix jednoznačně prokázal a potvrdil, že biatlon je nejen vhodným sportovním odvětvím pro ženy, ale také, že mezi ženami je o tuto sportovní disciplínu zájem. Padla tak další hranice oddělení biatlonu, tentokrát jako výlučného mužského sportu. Následující šampionáty, které se konaly, tyto skutečnosti potvrzovaly. Šampionáty žen se až do roku 1988 konali společně s kategorií juniorů, jejichž šampionáty se do této doby organizovaly společně se šampionáty mužů. Začínaje, rokem 1989 se pořádají společné šampionáty mužů a žen, dále pak samostatný společný šampionát obou juniorských kategorií. (Kašper 2006)

Další, v pořadí již čtvrtou disciplínou biatlonu, se stal závod 4 členných družstev, který byl konán ve všech čtyřech základních kategoriích. Tento závod si svojí premiéru odbyl v roce 1989 v rakouském Feistritz, respektive norském Voss v juniorských kategoriích. Své olympijské premiéry se, ale bohužel tato disciplína nedočkala. Závod družstev byl kolektivním závodem, jehož výsledek mohlo zcela ovlivnit selhání jedince. Lze de facto říci, že výsledek družstva zcela určoval výkon nejslabšího člena družstva. To byl také podstatný důvod, proč tato disciplína nebyla na programu olympijských her. Závod se konal na trati vytrvalostního závodu se stejným počtem střeleckých položek, podle jednotlivých kategorií. Jednotlivé střelecké položky vykonávali členové družstva podle předem stanoveného pořadí. Za každý netrefený terč musel střelující člen družstva absolvovat trestné kolo o délce 300 m. Po dobu střelby a případného strávení na trestných kolech za neúspěšnou střelbu, čekali zbývající členové družstva ve stanoveném prostoru, tzv. čekacích boxech za trestným kolem. Čekající členové družstva mohli opustit čekací boxy a vjet zpět na trať až za střelujícím členem po jeho projetí kolem boxů. (Kašper 2006)

Regulace pravidel, přijatá v roce 1988, znamenala významné změny, zejména pro kategorii juniorek a žen. Jednalo se především o úpravu délek tratí jednotlivých disciplín a tím i v některých případech ke zvýšení počtu střeleckých položek. U vytrvalostního závodu v kategorii žen se trať prodloužila na 15 km. Zároveň přibyla čtvrtá střelecká položka z polohy ve stoje a trať rychlostního závodu se prodloužila na 7,5 km, shodně s délkou jednoho štafetového úseku. Změn se dočkala i délka trestného kola, která byla zkrácena

na 150 m a to pro všechny kategorie. Změny v pravidlech také reagovaly na vývoj běžecské techniky. Trvale byla přijata volná technika běhu – bruslení, pro všechny disciplíny a soutěže v biatlonu. (Kašper 2006)

K větší atraktivitě závodů družstev, které byly velmi často nazývány nepřesně jako závod hlídek, byla v roce 1994 délka jeho tratě zkrácena na délku rychlostního závodu podle jednotlivých kategorií včetně délky trestného kola. Množství střeleckých položek zůstal nezměněn, každý člen družstva i nadále prováděl jednu střeleckou položku, ale střelbu vykonávali současně vždy dva členové družstva, první dva střelbu z polohy leže a třetí se čtvrtým členem potom z polohy ve stoje. Částečnou úpravu doznal i způsob hodnocení dosažených výsledků střelby. Počet netrefených terčů střílející dvojice se sčítal a oba členové družstva museli odběhnout společně takové množství trestných kol, který odpovídal součtu jimi netrefených terčů. Pouze krátce k vysvětlení pojmů, proč závod družstev a ne závod hlídek. Při závodě hlídek, které měli svoji historickou tradici v závodě vojenských hlídek, si mohli členové hlídky navzájem pomáhat např. nést zbraň dalšího člena hlídky, postrkovat ho do kopce či jinak si vypomáhat. Při závodě družstev musí každý člen družstva striktně dodržovat pravidla, stanovená pro individuální závod z toho důvodu ani vzájemná pomoc mezi členy družstva není povolena. (Kašper 2006)

V pořadí již pátou disciplínou se stal závod stíhací, který se poprvé ukázal v programu světového šampionátu v roce 1997 ve slovenském Osrblie, Od svého začátku zaujal svoji atraktivitou jak diváky, tak i samotné závodníky. Samotný závod ve své podstatě se skládal ze dvou samostatných dílčích závodů. Prvním závodem byl zpravidla klasický rychlostní závod, výjimečně též závod vytrvalostní. Do jeho druhé části startovali závodníci v takovém pořadí, kterého dosáhli v předchozím závodě. Startovní interval dělал časový odstup od předcházejícího závodníka v pořadí, start „tzv. Gundersenovou metodou“. Své provedení startu vyžadovalo koridory a minimálně tři startovací branky. Délka tratě jeho druhé části pro mužskou kategorii byla 12,5 km a pro ženskou kategorii 10 km, oba se čtyřmi střeleckými položkami v pořadí L – L – S – S. Juniorky absolvovali trať 8 km junioři pak 10 km se třemi střeleckými položkami v pořadí L – L – S. Nezdařená střelba byla také v tomto závodě potrestána absolvováním trestného kola za každý netrefený terč. Konečné pořadí, ve kterém závodníci dobíhali do cíle, bylo pořadí stíhacího závodu, včetně dosaženého času, za předpokladu odběhnutí správného počtu trestných

kol. Další výjimkou stíhacího závodu, vedle již uvedeného pořadí střeleckých poloh, vzhledem k ostatním individuálním disciplínám, ve kterých se od přijetí mechanických terčů měli závodníci volný výběr střeleckého stanoviště, ze kterého chtěli provádět svoji střeleckou položku, měl stíhací závod podmínku, že závodník byl povinen zaujmout své střelecké stanoviště k vykonání jednotlivých položek v tom pořadí, ve kterém doběhl na střelnici. (Kašper 2006)

K posledním výraznějším změnám a doplňkům v mezinárodních pravidlech biatlonu ve dvacátém století, ovlivňujících je další vývoj, se uskutečnilo v roce 1998. Přibyla nová další, již v pořadí šestá disciplína biatlonu závod s hromadným startem. Před svou premiérou na světovém šampionátu, v norském Oslo v roce 1999, byla potvrzována v předcházejících závodech Světového poháru. V této disciplíně byl omezen počet startujících závodníků ve vrcholných světových soutěžích podle kapacity střelnice. Délka trati, byla prodloužena o 2,5 km, než tomu bylo u tratí stíhacího závodu jednotlivých hlavních kategorií, tedy u žen 12,5 km, mužů 15 km a 10 km u obou juniorských kategorií. Zaujímání střeleckého stanoviště bylo podobné, jako u stíhacího závodu, v pořadí doběhnutí závodníka na střelnici. Množství prováděných střeleckých položek byl u všech hlavních kategorií naprosto shodný, čtyři položky ve stejném netradičním pořadí L – L – S – S. Důležitá je také úprava počtu střeleckých položek u obou juniorských kategorií ve vytrvalostním závodě, který se zvýšil na čtyři, a juniorkám se také v této disciplíně prodloužila trať na 12,5 km. (Kašper 2006)

Biatlon se ve svém vývoji rozvíjel nejen po sportovní stránce, projevující se zvyšováním počtu disciplín, kategorií, obsahem a rozsahem pravidel, ale také i po stránce technické. Prvotní papírové terče a rozbitné terče byly, jak již bylo uvedeno, nahrazeny mechanickými kovovými terči, konstruovanými na různých principech. První z nich byl model rakouského původu typu Deflorian, podle jména jejich tvůrce. Mezi typy, které mohly být využívány pro vrcholné soutěže biatlonu, byl určitou dobu také československý model Orsbile. Nicméně u všech typů používaných mechanických terčů se v průběhu jejich používání objevovaly různé menší či větší technické nedostatky a slabiny, projevující se většinou při záznamu střeleckého výsledku. Tento nedostatek mechanických terčů značně spolehlivě řešily elektronické terče. Ty znamenaly přesně nejen grafický výsledek střelby, ale umožňovaly také přímý přenos zapsaných dosažených výsledků do centrálního

počítače. Svou spolehlivostí a kvalitou práce přispěly také ke zkvalitnění rozhodcovské činnosti. Objevily se v polovině osmdesátých let a v devadesátých letech. Regulace pravidel v roce 1994, bylo jejich používání předepsáno pro všechny vrcholné světové soutěže biatlonu. Prvenství v této skupině terčů měl německý model Ho – Ra 2000 a následně pak finský typ „Kurvinen“. (Kašper 2006)

Ve svém více jak čtyřicetiletém vývoji v průběhu dvacátého století, si biatlon vybudoval stabilní postavení mezi zimními sporty s řadou svých významných soutěží. Mimo již uvedených soutěží, jako je zabudování biatlonu do programu zimních olympijských her, každoročních světových šampionátů v základních kategoriích, soutěže Světového poháru, se od roku 1993, soustavně pořádají evropské šampionáty a již od roku 1983 pak soutěže Evropského poháru. Ne zcela pravidelně se organizovaly poháry a šampionáty ostatních kontinentů. Biatlon byl také začleněn do programu studentských Světových zimních univerziád FISU, světových mistrovství vojenského sportu, zastřešovaných CISM (Mezinárodním výborem vojenského sportu), Světových policejních her atd. Nechyběl ani v programu soutěží evropských olympijských nadějí EYOD. Byl také v programu dřívějších Spartakiád spřátelených armád zemí Varšavského bloku, souboru soutěží „Za přátelství a bratrství“ a soutěže olympijských talentů „Družba“, které se rovněž konaly v rámci dřívějšího východního bloku států Varšavské smlouvy i dalších regionálních soutěží, jako například Alpský pohár, Balkánský pohár, Baltické hry apod. (Kašper 2006)

4.2.3 LETNÍ BIATLON

Vývojový směr letního biatlonu ve své podstatě je stejný se směrem vývoje biatlonu v jeho klasické podobě, přes různé závody a soutěže branného charakteru, zabezpečované jak občanskými, tak vojenskými organizacemi a obsahujícími vedle střelby mnohdy další branné prvky, jako překonávání přírodních i umělých překážek, orientaci, hod granátem apod. Žádná z těchto prováděných forem branných závodů a soutěží nedoznala důležitějšího rozšíření a mezinárodního uznání. Určitou výjimku zde tvořil náš Dukelský závod branné zdatnosti DZBZ, který byl oblíbený nejen v podmínkách ČSSR, ale také i v dalších státech dřívější Varšavské smlouvy. Světovým unikátem tohoto závodu byla bezkonkurenční masová účast, jakou tento závod vykazoval. Postupné vytváření klasického zimního biatlonu dávalo směr dalšímu rozvoji letního biatlonu. Byl dodržen

podobný obsah i disciplíny, jen běh na lyžích byl nahrazen během v terénu tedy krossem, případně během na kolečkových lyžích apod. Ale již od samého začátku se projevovaly v rozvíjení letního biatlonu dva základní trendy, jeho využití jako jedné z forem přípravy klasického zimního biatlonisty a současně pak snaha o realizování letního biatlonu jako samostatné součásti sportovního odvětví biatlonu. Forma provádění letního biatlonu, jako jedné z možných forem přípravy klasických biatlonistů, byla v podstatě používána ve všech zemích, ve kterých byl biatlon rozvíjen, ale bez zvláštního zaměření na rozvoj této formy biatlonu. Novátorskou úlohu v rozvoji letního biatlonu, jako specializované formy biatlonu, sehrály země dřívějšího východního bloku. V podmínkách Československa se od roku 1967 organizovaly pravidelné mistrovské soutěže v letním malorážkovém biatlonu v rámci DZBZ, který prošel obdobným vývojem jako jeho zimní protějšek SZBZ, jak již bylo uvedeno dříve. Jedinou odlišností obsahu DZBZ od klasického přístupu biatlonu bylo zařazení hodu granátem na dálku do jeho obsahu. Rovněž letní mezinárodní soutěž „Za přátelství a bratrství“, konána každoročně od roku 1972, obsahovala disciplínu, kros se střelbou z malorážky s využitím mechanických zaklapovacích biatlonových terčů. V průběhu tohoto závodu byl také uskutečněn hod granátem. (Kašper 2006)

I když na kongresech UIPMB v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let zazněly mnohokrát návrhy na zavedení a konání letního biatlonu, nenašly nikdy potřebnou žádoucí odezvu a podporu. Důvod této skutečnosti je nutno spatřovat jak v obavě moderního pětiboje z eventuální konkurence, tak že biatlon je zimní sport a složky které jej zajišťují, nemají provádět letní sporty. Tuto vizi prosazovala tvrdě hlavně Mezinárodní lyžařská federace FIS. Realitu, že řada národních organizací, které v jednotlivých zemích zajišťují biatlon, pracovala v rámci lyžařských svazů, svým přístupem k vykonávání letního biatlonu tuto skutečnost jednoznačně potvrzují. (Kašper 2006)

Prvotní průlom do uznání letního biatlonu v rámci UIPMB udělal kongres v roce 1980, který schválil první oficiální pravidla pro letní biatlon. V těchto pravidlech byl letní biatlon formulován ve třech základních podobách s využitím běhu na kolečkových lyžích, krosu a běhu na lyžích po umělé hmotě. Základním nedostatkem těchto pravidel bylo, že všechny uvedené formy letního biatlonu byly chápány jako doplňkový prostředek tréninku pro klasický biatlon a ne jako speciální součást sportovního odvětví biatlonu, otevřená také zájemcům z řad nelyžařů, a to hlavně v jeho krosové podobě a mající také své vlastní

vrcholné soutěže. A tak dalších deset let zůstal letní biatlon na okraji zájmu nejen sportovní veřejnosti, ale také hlavně samotné UIPMB. Další krok v rozšíření letního biatlonu, respektive probuzení zájmu o něj přineslo až vytvoření Mezinárodní federace střeleckého krosu (International shooting cros federation – ISCF) v roce 1992, jako důsledek silícího rozvoje a zájmu o letní biatlon ve formě krosového běhu se střelbou. Tato nově vytvořená organizace začala organizovat pravidelnou soutěž Evropského poháru v letním biatlonu a v roce 1994 se konal z jejího podnětu první evropský šampionát v letním biatlonu. Tento šampionát se zrealizoval v Jablonci nad Nisou. V jeho programu byly dvě disciplíny, rychlostní a vytrvalostní závod v šesti základních kategoriích (junioři, muži, ženy, juniorky, dorostenci, dorostenky a doplňkově byly zařazeny také kategorie veteránů – masters). Provedli se podle pravidel, vydaných ISCF počátkem roku 1994. Podkladem pro zpracování těchto pravidel byly naše pravidla letního biatlonu s jednou zásadní rozlišností, že závodníci absolvovali trať beze zbraně, které byly uloženy na střelnici, zatímco v našich podmínkách absolvovali trať se zbraní. Zásadní avantgardní přínos měl tento evropský šampionát v tom, že poprvé v historii vrcholných soutěží biatlonu se soutěžilo také v kategorii veteránů a v dorostenecké kategorii. Na startu tohoto premiérového evropského šampionátu byli reprezentanti z 10 evropských států a dále reprezentanti Kazachstánu a USA. Zdařilý průběh soutěží Evropského poháru a především samotného šampionátu Evropy probudil nový zájem a iniciativu nově založené Mezinárodní unie biatlonu (International biathlon union – IBU). Jejím výsledkem bylo uspořádání prvního světového šampionátu v letním biatlonu v krosové podobě v rakouském Hochfilzenu v roce 1996. Uskutečnil se pouze ve dvou základních kategoriích ženy a muži, ve kterých startovali reprezentanti z 26 národních svazů. Tento nečekaný zájem překvapil nejen funkcionáře IBU, ale také současně prokázal velký zájem o letní biatlon. Tyto skutečnosti potvrdily i další světové šampionáty, které se od roku 1996 organizují pravidelně každoročně. Potěšitelná je ta skutečnost, že se mezi účastníky těchto šampionátů objevovali, byť jen ojediněle, již první letní specialisté, úspěšně výkonnostně konkurující klasickým biatlonistům, kteří tvořili mezi účastníky většinu na těchto šampionátech. Světové šampionáty v letním biatlonu byly od samého počátku pořádány, jak již bylo uvedeno, jen ve dvou základních kategoriích mužů a žen bez rozdílu věku. Průlom v tomto směru zaznamenal až závěrečný šampionát dvacátého století, který se konal v ruském centru Chanty Mansijsk, který byl rozšířen o obě juniorské kategorie.

Vadou posledních let dvacátého století, ovlivňujících rozvoj letního biatlonu byla skutečnost, že ISCF ve své činnosti výrazně ochabla a nesehrávala při rozvíjení letního biatlonu takovou úlohu, která se od ní očekávala. Tato organizace přišla proto i o svoji základnu. Mezi vystoupivšími členy byl také český svaz biatlonu, který patřil mezi zakládající členy ISCF. Zavedené soutěže Mistrovství Evropy a Evropský pohár v letním biatlonu, které ISCF jako otevřené soutěže nadále zajišťovala, ztratily svoji sportovní úroveň a hodnotu, především pro malou účast. Kvalit, které měly první dva ročníky Evropského poháru a evropský šampionát v Jablonci, již na konci dvacátého století nebylo dosaženo. Ne zcela dostatečná v tomto směru byla činnost IBU, která nezavedla ke konanému světovému šampionátu v letním biatlonu již žádnou další vrcholnou soutěž. (Kašper 2006)

4.2.4 VÝVOJ BIATLONU NA ÚZEMÍ ČESKÉHO STÁTU

Již v předcházejících částech, týkajících se obecného rozvoje a vývoje jednotlivých forem biatlonu, jsou uváděny příklady a odkazy na skutečnost, které se projeví ve vývoji biatlonu v dřívějším Československu a České republice. Ty zřejmě potvrzují a dokazují, že československý a český biatlon sehrál při konstituování a ve vývoji světového biatlonu aktivní a v řadě případů také pokrokovou úlohu a musí být proto obecnou snahou všech příznivců biatlonu v této nastoupené cestě dále pokračovat! (Kašper 2006)

Také v našich domácích podmínkách území českého státu má náš současný biatlon kořeny v armádách ať již v rakousko – uherské, předmnichovské republiky či poválečného Československa ve, kterých byly prováděny branné závody, uvedené v první kapitole, týkající se období před vznikem biatlonu. V této souvislosti je nutno znovu zdůraznit, že určitou světovou kuriozitou bylo organizování uvedených branných aktivit, a to především po skončení druhé světové války, také civilními složkami a vždy s malorážnou puškou. (Kašper 2006)

První oficiální závod biatlonu v teritoriu tehdejší ČSSR se uskutečnil 1. února 1960 v Jeseníkách v okolí Pradědu. Byl to závod ve velkorážném biatlonu a jeho pořadatelem byla brněnská Vojenská akademie. Pro úplnost je nutno podotknout, že v tomto historickém závodě bylo klasifikováno 19 závodníků z pěti lyžařských oddílů, převážně vojenských tělovýchovných jednot. Nejúspěšnějším závodníkem byl Arnošt Filla z Nového Mesta n. Váh. Vojenská akademie sehrála pokrokovou úlohu i při rozvíjení malorážného

biatlonu, neboť již v roce 1962 uspořádala také první závod v malorážném biatlonu, který se uskutečnil v prostoru beskydských Pusteven a zúčastnila se jej již také řada civilních sportovců členů Svazarmu, především z řad účastníků tradičního „Sokolováku“. Od tohoto roku organizovala v rámci svých Veřejných lyžařských závodů pravidelně každoročně také závod v malorážném biatlonu. Zkušenosti získané v těchto závodech, byly pak plně použity při oficiálním zavádění malorážného biatlonu v teritoriu československého státu. (Kašper 2006)

Zimní závody branné zdatnosti a následné Sokolovské a Dukelské závody branné zdatnosti, (SZBZ a DZBZ) konané na občanské masové základně, jsou nejlepším důkazem toho, že občanská veřejnost měla o tyto aktivity náležitý zájem. Postupným vývojem dostávaly oba závody, od svého původního obsahu sleženého z prvků základní branné přípravy, stále sportovnější charakter. Zvýrazněná pozornost byla zaměřena především na fyzickou zdatnost a střelbu v průběhu fyzického zatížení. Vytvořily se tak podmínky, že počínaje rokem 1967 byl obsah obou závodů, završený každoročně celostátním šampionátem, malorážným biatlonem v letní a klasické podobě. Ještě je nutno dodat, že v obou závodech byla střelba prováděna s malorážnou puškou. V letní podobě v DZBZ byl využíván krosový běh a v jeho obsahu byl mimo střelbu zařazen také hod granátem na dálku. Při přeměně obsahu obou závodů bylo plně využito zkušeností, které byly získány s organizováním dřívějších branných závodů, jež měly v našich podmínkách již svoji tradici. (Kašper 2006)

Zejména v průběhu sedmdesátých let nastal v teritoriu našeho státu velký rozvoj malorážného biatlonu ve formě již tradičních závodů Sokolovského a Dukelského závodu branné zdatnosti. Naše pojetí biatlonu s využitím malorážné pušky významně ovlivňovalo světový vývoj ještě velkorážného biatlonu, ve směru jeho přeorientování na malorážnou pušku. Ve světovém dění patřili představitelé československého biatlonu mezi hlavní propagátory malorážného biatlonu, který při všech možných příležitostech propagovali. Tím, že již od roku 1967 byly všechny mistrovské soutěže biatlonu v ČSSR prováděny s malorážnou zbraní, získal československý biatlon více jak desetiletý předstih před světovým vývojem. Škodou pak je, že tento předstih nedokázal po sportovní stránce více využít. A ve směru rozvoje letního biatlonu byl náskok československého letního biatlonu před jeho světovým vývojem ještě mnohem větší. (Kašper 2006)

Průkopnickou úlohu sehrál československý biatlon také při provádění biatlonu ženskou populací a mládeží. Dělo se tak vždy na základě praktických zkušeností, neboť všechny tyto kategorie prováděly v našich podmínkách biatlon již od roku 1967, respektive pak žakovské kategorie od počátku sedmdesátých let. Mimořádné úsilí bylo věnováno prosazování letního biatlonu ve světovém měřítku. Ne vždy konečný efekt však odpovídal vynaloženému úsilí. (Kašper 2006)

Malorážný biatlon byl v dřívější ČSSR prováděn na masovém základě ve formě Sokolovského a Dukelského závodu branné zdatnosti, zejména zásluhou tehdejšího Svazarmu, v rámci kterého byl organizován. Jeho velkorážná forma byla prováděna hlavně v rezortních centrech armády a policie Dukly a Rudé hvězdy, které zabezpečovaly také přípravu státní reprezentace. Jen zcela ojediněle byl velkorážný biatlon prováděn také v některých základních organizacích Svazarmu, či jiných složkách. (Kašper 2006)

Nové trendy ve vývoji biatlonu, které se projevily ve světovém vývoji v průběhu devadesátých let dvacátého století, český biatlon podstatně neovlivnily. Bez odezvy zůstala snaha IBU po závodění biatlonu s lukem a to nejen ze strany biatlonu, ale také i u lukostřelců. Plného uplatnění, zejména v rezortních centrech vrcholové sportovní přípravy a Sportovních centrech mládeže byly v přípravě plně využívány kolečkové lyže a závody v biatlonu na kolečkových lyžích. Od roku 1997 je každoročně pořádáno Mistrovství ČR v biatlonových disciplínách na kolečkových lyžích. Mimo tento celostátní šampionát byly pořádány též různé veřejné závody v biatlonu na kolečkových lyžích. Chybou však bylo, že se nepodařilo uspořádat větší propagační závody v biatlonu na kolečkových lyžích v místech dostupných široké divácké veřejnosti. V širším měřítku bylo v přípravě biatlonistů využíváno také horských kol a to nejen zimními specialisty. Také v biatlonu na horských kolech se konalo od roku 1998 každoročně Mistrovství ČR. Tento šampionát, uskutečňovaný v Jablonci n. Nisou, býval vždy spojen se srazem bývalých biatlonistů. Ti se hojně zapojovali do vloženého závodu, který se v rámci šampionátu uskutečňoval. Závod v biatlonu na horských kolech býval velmi často zařazován i do programu řady regionálních závodů v letním biatlonu. Největší rozšíření doznaly tyto soutěže v Jihomoravském kraji, kde byly zpestřením uskutečňovaných závodů v letní závodní sezoně biatlonu. (Kašper 2006)

4.3 ORGANIZACE BIATLONU

4.3.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA VE SVĚTOVÉM ROZMĚRU

Střežovou organizací biatlonu ve světovém měřítku byla od jeho začátku Mezinárodní unie moderního pětiboje UIPM, která pak až po jeho desetiletém rozvoji v roce 1968 rozšířila svůj původní název o biatlon, tedy na Mezinárodní unii moderního pětiboje a biatlonu UIPMB. Tahle organizace se nejen výrazně zasloužila o vznik biatlonu, ale také o jeho vytvoření v samotné sportovní odvětví. Úkol této organizace, sdružující na principu unie dva olympijské sporty, vytyčoval Statut unie. Ve smyslu tohoto Statutu si obě sportovní odvětví byla v rámci unie rovná. Také vzájemné postavení jednotlivých národních členských svazů vůči sobě bylo rovnoprávné. Jeden stát, pokud v něm byla prováděna obě sportovní odvětví, mohl být v UIMPB zastoupen dvěma národními sportovními svazy. (Kašper 2006)

Nejvyššími řídicím orgánem unie bylo Valné shromáždění, které se, počínaje rokem 1972 uskutečňovalo 1x za 4 roky a to vždy v olympijském roce. K účasti byly, zváni zástupci všech členských svazů, samostatně z moderního pětiboje a z biatlonu. Při všech jednání měl každý členský svaz jeden hlas. Valné shromáždění řešilo zásadní otázky, týkající se obou sportovních odvětví, včetně volby hlavních představitelů Unie prezidenta, 1. viceprezidenta, pokladníka a generálního sekretáře. V případě aktuální potřeby mohlo být svoláno mimořádné valné shromáždění, pokud se pro jeho svolání kladně vyslovila alespoň polovina členských svazů. (Kašper 2006)

Každoročně se uskutečňovaly kongresy UIPM. Počínaje rokem 1962 pak oddělený samostatný kongres pro moderní pětiboj a samostatný kongres pro biatlon, na které se byli pozváni zástupci všech členských národních svazů, kterou danou sportovní činnost prováděly. Kongresy se zpravidla konaly v průběhu světových šampionátů příslušného sportovního odvětví. Do zavedení orgánu Valné shromáždění byly tyto kongresy nejvyšším orgánem UIMP. Klíčové postavení měly kongresy v roce konání olympijských her, na kterých byli voleni zástupci jednotlivých sportovních odvětví do administrativní rady a příslušný odborný viceprezident. Další výjimečnosti kongresů, konaných v olympijském roce bylo, že jen ony měly právo schvalovat nová pravidla, nebo jejich zásadní úpravy a doplňky. (Kašper 2006)

Administrativní rada UIPM měla 16 členů po 8 zástupcích z každého sportovního odvětví a dále hlavní funkcionáře, kteří byli zvoleni na Valném shromáždění. Administrativní rada zabezpečovala realizaci úkolů, vytyčených valným shromážděním a řídila unii mezi jednotlivými shromážděními. Užší vedení unie tvořil výkonný výbor, jehož členy byl prezident, první viceprezident, dva odborní viceprezidenti, pokladník a generální sekretář. Tento výkonný výbor byl hlavní výkonnou řídicí složkou UIPMB. Konkrétní odborné dílčí úkoly řešily komise. Byly to především samostatné technické komise pro moderní pětiboj a biatlon, dále pak společné komise lékařská a informačně propagační, jejíž předseda v pozdějším období povýšil do funkce mediálního viceprezidenta UIPMB. V rámci jednotlivých komisí se podle potřeby vytvářely subkomise, jako např. v technické komisi to byla subkomise pro Světový pohár, subkomise rozhodčích apod. K zvýšení informovanosti své členské základny využívala UIPMB své nepravidelné periodikum „BULETIN UIPMB“, vycházející 2 – 4x ročně. Krátkodobě tento bulletin doplňoval občasník „BIATHLON NEWS“, přinášející informace z oblasti biatlonu. (Kašper 2006)

V průběhu dalšího vývoje se v činnosti UIPMB začala mezi jednotlivými sportovními odvětvími projevovat určitá disharmonie a řevnivost. Byly to především finanční otázky a volba hlavních řídicích funkcionářů unie. Důsledkem této skutečnosti bylo, že na mimořádném valném shromáždění UIPMB v Londýně Heathrow v roce 1993 dochází k vystoupení biatlonu z UIPMB a k založení vlastní mezinárodní organizace Mezinárodní unie biatlonu IBU (International biathlon union). Moderní pětiboj zůstal ve své původní organizaci UIPM. Vznik IBU ale neznamenal ještě úplný zánik UIPMB, neboť obě již samostatné organizace IBU a UIPM, vytváří pod svým původním názvem konfederaci, zastupující obě sportovní odvětví v Mezinárodním olympijském výboru. Nová UIPMB však již nevytvářela žádné své orgány a v jejím čele byl vždy od ukončení letních olympijských her do ukončení zimních olympijských her prezident IBU a od ukončení ZOH do ukončení LOH pak prezident UIPM. Rokem 1992 dochází k novému rozdělení olympijského cyklu a oddělení letních OH od zimních, když čtyřletá olympijská perioda zůstala zachována, ale konání XVII. Zimních olympijských her bylo stanoveno již na rok 1994. Vytvořená konfederace UIPMB vydržela jen do roku 1998, kdy MOV přijal jako své řádné členy IBU i UIPM a další setrvání konfederace nebylo již potřebné. (Kašper 2006)

Nově vytvořená Mezinárodní unie biatlonu si ve svém Statutu IBU vytyčila tyto úkoly:

- Být sdružením národních organizací, které konají biatlon, nebo se o toto sportovní odvětví zajímají a to na principu jejich vzájemné rovnoprávnosti.
- Podporovat rozvoj biatlonu jak v jeho vrcholové formě, tak také ve sportovní činnosti na široké masové základně a vytvářet podmínky pro všestranné zkvalitňování jeho úrovně.

Nejvyšším orgánem IBU byl kongres, který se konal vždy 1x za dva roky. Kongres, konaný v roce konání Zimních olympijských her byl kongresem volebním, majícím právo schvalovat nová pravidla a jejich zásadní úpravy, vytyčovat perspektivní úkoly dalšího rozvoje, schvalovat pořadatele světových šampionátů a schvalovat zásadní dokumenty unie. Kongres konaný v neolympijském roce byl hlavně kongresem programovým a hodnotícím plnění závěrů, přijatých předešlymi kongresy. Každý kongres v rámci svého programu zabezpečoval a řešil konkrétní úkoly, které pocházely ze současných potřeb biatlonu. (Kašper 2006)

Řídícím orgánem IBU mezi jednotlivými kongresy bylo předsednictvo, které tvořili prezident, první viceprezident a pět členů majících odpovědnost za jednotlivé hlavní oblasti činnosti tj. sportovní činnost marketing, hospodaření a sponzorství, rozvoj organizace a informační činnost. Od roku 1998 byli členové předsednictva, odpovídající za jednotlivé oblasti činnosti ve funkci viceprezidentů pro tuto činnost. Jednání předsednictva se s hlasem poradním zúčastňoval generální sekretář, který byl profesionálním pracovníkem unie a dále předseda právní komise, který měl také hlas poradní. Volby členů předsednictva se konají na volebním kongresu. Materiály k jednání předsednictva připravují jednotliví členové předsednictva a pracovní komise, která předsednictvo zřizuje. Stálými pracovními komisemi jsou komise právní, technická, lékařská, marketingová, pro rozvoj, informační, regionální komise sportovců, která je volena sportovci 1x za dva roky účastníky světového šampionátu. Mimo tyto stálé komise se mohou budovat komise dočasné (ad hoc), za účelem řešení konkrétního problému. Mimo uvedené komise byl v rámci IBU vytvořen institut čestných ověřovatelů, konajících obdobnou činnost jako členové kontrolních a revizních komisí v našich podmínkách. (Kašper 2006)

Členská základna biatlonu, tvořená jednotlivými organizacemi a svazy zajišťujícími v jednotlivých zemích biatlon, v průběhu jejího vývoje soustavně rostla. To nejlépe

dokazují následující údaje: v roce 1960 bylo v rámci UIPM organizováno 8 členských svazů, v roce 1972 byl jejich počet již 21 a v roce 1984 to bylo pak 40 členských svazů. Při vzniku IBU v roce 1993 měla IBU již 57 členských svazů a v závěru dvacátého století tvořilo její členskou základnu již 60 národních svazů. Zajímavá a o mnohém vypovídající je vlastní struktura složení této členské základny. Byla tvořena 27 samostatnými národními svazy biatlonu, 13 lyžařskými svazy, v rámci kterých byl biatlon organizován, 8 společnými svazy biatlonu a lyžování, 7 společnými svazy moderního pětiboje a biatlonu, 2 národními federacemi zimních sportů, 2 národními svazy branných sportů a 1 národním svazem biatlonu, triatlonu a moderního pětiboje. Toto složení světové členské základny biatlonu nejlépe ukazuje její různorodost, ale také současně nejlépe vysvětluje i příčiny potíží, které se při prosazování některých zdánlivě i zcela jednoduchých a pro rozvoj biatlonu ve všech jeho formách žádoucích a potřebných opatření, projevovaly. Československý biatlon byl za řádného člena UIPM přijat v roce 1960 a jeho členství nebylo od této doby přerušeno. Československo patří mezi zakládající členy IBU. (Kašper 2006)

4.3.2 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA V DOMÁCÍCH PODMÍNKÁCH

V počátcích vzniku biatlonu v dřívějším Československu jej zabezpečoval Svaz pro spolupráci s armádou Svazarm, jehož předsednictvo v červenci 1960 schválilo zařazení biatlonu mezi činnosti, které tato organizace zabezpečovala. V rámci odborných útvarů, které v rámci Svazarmu branně sportovní činnost zabezpečovaly, byl přidělen odbornosti „Masových branných sportů a akcí“ MBSA, její náplní bylo také organizování branných závodů a soutěží. Ale již o dva roky později, v roce 1962 byl organizačně převeden do Československého svazu tělesné výchovy – ČSTV a jeho zabezpečení převzala sekce lyžování. Tento převod a jeho vlastní příprava způsobila, že se neuskutečnilo první plánované Mistrovství ČSSR ve velkorážném biatlonu, které bylo připravené a mělo se uskutečnit v únoru 1962 v bílých Karpatech na moravsko – slezském pomezí v blízkosti obce Lopeníku v pořadatelské KV Svazarmu Brno a tak první šampionát Československa ve velkorážném biatlonu musel na svou premiéru čekat až do roku 1966. Pak se už konal každoročně až do roku 1977. (Kašper 2006)

Při rozvíjení biatlonu v rámci ČSTV se projevovaly problémy se zabezpečováním střelecké části, což neumožňovalo jeho masovější rozvoj. Proto v roce 1966 přebírá záštitu nad masovým rozvojem biatlonu opět Svazarm, zatímco zajišťování státní reprezentace

zůstalo v rámci ČSTV. Pro vytvoření podmínek, umožňujících rozvoj biatlonu na masovém základě v rámci Svazarmu, byly využity malorážné pušky, které organizace využívala v přípravě branců a při Sokolovském i Dukelském závodě branné zdatnosti. Ty měly do této doby obsahovou náplň, tvořenou širokou škálou prvků základní branné přípravy. Ale již v roce 1967 se SZBZ i DZBZ prováděly s upraveným obsahem, kterým se stal malorážný biatlon. V tomto roce byly také provedeny první šampionáty ČSSR v malorážném biatlonu, i když pod hlavičkou Mistroství v SZBZ a DZBZ. V roce 1972, po zcela neúspěšném vystoupení československého biatlonu na ZOH v Sapporu, byl biatlon komplexně převeden zpět do Svazarmu. (Kašper 2006)

V pohnutém politickém období let 1968 – 69 se vytvořil v rámci Svazarmu Československý svaz branných sportů s vlastní právní subjektivitou místo dřívější odbornosti masových branných sportů a akcí. Tento svaz vytvářel podmínky pro rozvoj malorážného biatlonu skutečně na masové základně a výrazně zvýšil také propagaci malorážného biatlonu v rámci UIPMB. Po vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa v rámci normalizačního procesu byl v roce 1972 Československý svaz branných sportů opět přeměněn jen na odbornost bez právní subjektivity, na odbornost masových branných sportů MBS. Ale malorážný biatlon již pevně zakotvil v obsahu obou tradičních branných závodů. V rámci odbornosti MBS byly mimo biatlon zajišťovány ještě různé další branné aktivity. Počala se vytvářet tradice Sokolovských a Dukelských závodů, spojovaných převážně s regionálními tradicemi národně osvobozenického boje, mimo pravidelné okresní a krajské přeborové soutěže. V tomto období bylo evidováno více jak 150 tradičních závodů, rozvíjejících tyto tradice v rámci celé ČSSR. (Kašper 2006)

Členská základna, kterou v rámci Svazarmu a jeho odbornosti masových branných sportů biatlon měl, byla vysoká. I když evidence členů podle jednotlivých odborností byla svazarmovskými orgány vedena jen orientačně a v rámci odbornosti MBS byli také členové provádějící také jiné činnosti např. branný pobyt v přírodě, základní brannou přípravu apod., pohybovala se kolem hranice více než jednoho sta tisíc členů z řad aktivních sportovců, funkcionářského aktivu i dalších příznivců, kteří byli zapojeni v bezmála dvou tisících klubů MBS. Uvedená čísla se svoji výší jeví jako fantastická a nereálná, ale na základě provedených vnitřních kontrol orgánů Svazarmu v polovině osmdesátých let odpovídají skutečnosti, když mnohdy uváděná oficiální čísla byla ještě

mnohem vyšší. Stejně neuvěřitelně se jeví počty vykazovaných účastníků závodů v biatlonu přesněji řečeno startujících v Dukelském a Sokolovském závodě. Oficiálně vykazované milionové počty účastníků byly ve skutečnosti asi nižší, ale na druhé straně pravdou je, že tyto závody a především letní DZBZ, se v podstatě uskutečňovaly ve všech místech dřívějšího Československa. V průběhu osmdesátých let byl československý biatlon bezesporu na samé špičce národních svazů v rámci UIPMB nejen s nejvyšší členskou základnou, ale také s nejmasovějším prováděním závodní činnosti. Škodou je, že této masové základny a zejména pak předstihu, který měl prováděním malorážného biatlonu, nedokázal výrazněji využít ve vrcholové sportovní činnosti. (Kašper 2006)

Uvedená široká základna biatlonu v rámci svazarmovské organizace vyplývala z ekonomických a materiálních podmínek, které pro svoji činnost a především pro masové provádění měl. Podmínky pro jeho provádění na vyšší výkonnostní a vrcholné sportovní úrovni nebyly již zdaleka tak optimální. Zejména to však byla politická podpora a obecné prosazování cílů branné výchovy, které biatlon, zarámovaný do ideového klišé Sokolovského a Dukelského závodu branné zdatnosti, ve svém obsahu naplňoval. A právě tato, mnohdy až příliš násilná podpora účasti v těchto závodech, a také i přehnané zvýrazňování jejího významu po změně politických poměrů a vlastního politického systému po listopadu 1989, sehrála v dalším vývoji biatlonu v našich domácích podmínkách negativní úlohu. Společně se zhoršením ekonomických podmínek a možností se to projevilo v podstatném snížení počtu aktivních vyznavačů i příznivců biatlonu, ale také i samotných center jednotlivých klubů, ve kterých byl biatlon prováděn. (Kašper 2006)

Péčí o státní reprezentaci v biatlonu po sportovní stránce zabezpečovala především rezortní střediska vrcholového sportu pro biatlon v rámci armády, to byla Dukla Liberec a později Banská Bystrica, u ministerstva vnitra bylo toto středisko v Rudé hvězdě Harrachov, později v Semilech a Jablonci n. N. V průběhu vývoje byly rovněž v rámci svazarmovské organizace vytvořena střediska vrcholového sportu mládeže SVS – M, navazující na tréninková střediska mládeže – TSM, se zaměřením na biatlon. Nejúspěšnější z nich byla střediska v Jilemnicích, Jablonci n. N., Jáchymově a Letohradu. Středisko pro vrcholové biatlonisty seniorské kategorie však v rámci Svazarmu vytvořeno nebylo. (Kašper 2006)

Pro zkvalitňování sportovní přípravy na všech úrovních a další propagaci biatlonu byla vydávána řada odborných metodických publikací. Významnou úlohu v prohlubování vzájemné informovanosti biatlonové veřejnosti, k přenosu nových tréninkových poznatků a zkušenosti sehrálo významnou úlohu nepravidelně tištěné periodikum odbornosti MBS – „Obzor MBS“, vycházející 3 – 4x ročně pod vedením redaktora Vojty Kramáře. Metodické a informační zprávy přinášel k problematice biatlonu i další svazarmovský tisk, především časopisy „Svazarmovec“, Tempo“, „Obránci vlasti“ a „Střelecká revue“. V rámci vydávané svazarmovské edice odborné zájmové branné činnosti vyšla řada metodických materiálů a odborných příruček se zaměřením pro biatlon. (Kašper 2006)

Biatlon se rozvíjel a do roku 1990 v rámci Svazarmu a jeho odbornosti MBS, kdy v důsledku politických změn Svazarm zanikl. Jako završující článek československého biatlonu se vytvořil samostatný právní subjekt – Svaz biatlonu ČSFR, zabezpečující především státní reprezentaci a obecnou metodiku pro provádění praktické činnosti, který se později přeměnil na Svaz biatlonu České a Slovenské republiky. Masový rozvoj biatlonu a jeho řízení včetně základních výkonnostních soutěží zabezpečovaly republikové organizace svazu – Český svaz biatlonu a Slovenský svaz biatlonu. (Kašper 2006)

V důsledku nového státoprávního uspořádání, vytvořením samostatné České republiky, byla v roce 1993 původní národní republiková organizace Český svaz biatlonu přebudována na vrcholovou střešovou organizaci s plnou právní subjektivitou, zabezpečující rozvoj a organizování biatlonu ve všech jeho formách a na všech úrovních. Obdobný postup byl i v nově vytvořené Slovenské republice. (Kašper 2006)

Základním programovým dokumentem Českého svazu biatlonu byly jeho Stanovy, přijaté na ustavující valné hromadě, které ČSB charakterizovaly jako samostatnou, dobrovolnou, nepolitickou organizaci s právní subjektivitou, založenou na demokratickém principu, působící na celém území České republiky a sdružujícím zájemce o biatlon ve všech jeho formách. Tyto Stanovy vytyčovaly také hlavní úkoly ČSB, řešily otázky členství a organizační uspořádání, postavení jednotlivých orgánů svazu včetně jejich základních práv a povinností, problematiku hospodářského zabezpečení a další. (Kašper 2006)

Vrcholným orgánem ČSB byla valná hromada, která se konala jednou za 4 roky, zpravidla v roce konání ZOH. K účasti na valné hromadě byli pozváni zástupci všech registrovaných klubů, plnící své organizační povinnosti. Hlavním úkolem valné hromady

bylo projednat a vyhodnotit činnost a finanční hospodaření svazu od předcházející valné hromady, schválit výhledový plán činnosti na příští období, schválit případné návrhy na úpravu znění Stanov a symboliky svazu, zvolit prezidenta, 10 – 16 členů výboru rovnoměrně zastupujících letní i klasický zimní biatlon včetně prezidia výboru a 3 – 5 členou kontrolní a revizní komisi. (Kašper 2006)

Výbor ČSB byl výkonným orgánem svazu, který řídil jeho činnost mezi jednotlivými valnými hromadami. Těžištěm práce výboru byla práce v sekcích zimního a letního biatlonu. Výbor projednával a zabezpečoval všechny aktuální úkoly a potřeby, vyplývající z praktické celosvazové činnosti. Výbor si podle potřeby ustavoval své odborné komise, jako např. technickou, státní reprezentace, trenérsko metodickou a další. Komise plnily především funkci poradní a jimi zpracované návrhy podlely schválení výborem, případně příslušné sekce výboru. (Kašper 2006)

Prezidium výboru bylo 5-7 členné a bylo tvořeno prezidentem, dvěma viceprezidenty – předsedy jednotlivých sekcí, z nichž předseda sekce biatlonu plnil rovněž funkci prvního viceprezidenta, a jedním dalším členem z každé sekce. Od roku 1998 bylo toto složení prezidia rozšířeno o další dva členy, viceprezidenta pro ekonomiku a předsedu technické komise. Oba tito funkcionáři byli voleni přímo valnou hromadou. Jednotlivé sekce zastupovali již ale jen jejich předsedové ve funkcích viceprezidentů. Prezidium řešilo bezprostřední otázky a úkoly vyplývající z konkrétní činnosti a připravovalo základní materiály k projednání ve výboru ČSB. (Kašper 2006)

Organizační strukturu ČSB tvořily dva základní články:

- Český svaz biatlonu s působností na celém území České republiky.
- Kluby biatlonu, jako základní organizační články ČSB

Další organizační struktura byla volná a nebyla Stanovami ČSB pevně stanovena. K upřesňování a korigování činnosti jednotlivých klubů v rámci územních regionů byly vytvářeny oblastní rady ČSB, zpravidla pro územní teritorium dřívějších krajů v období do roku 1990. (Kašper 2006)

K prohloubení metodické a řídicí činnosti vydával ČSB své vnitřní dokumenty, jako např. pravidla biatlonu, Směrnice pro udělování trenérské kvalifikace, zásady pro řešení otázek členství v ČSB, směrnice pro udělování čestných titulů, Disciplinární řád atd.

Zásadním dokumentem z hlediska další činnosti a rozvoje ČSB, který byl v závěru devadesátých let vydán, byla „Koncepce činnosti Českého svazu biatlonu na počátku třetího tisíciletí“, jehož součástí byl „Plán rozvoje ČSB do valné hromady 2002“. K informování členské základny a jejímu seznamování se základními současnými úkoly svazu sloužily „Informace členům a klubům ČSB“, které byly sekretariátem ČSB vydávány 3 – 4x ročně distribuovány všem klubům. Ke zkvalitňování metodické práce trenérů v jednotlivých klubech byly nepravidelně vydávány „Metodické dopisy“. (Kašper 2006)

Členská základna ČSB se v závěru devadesátých let ustálila na hranici mírně nad počtem 2000 členů, sdružených v cca 100 klubech. Jednou z příčin ovlivňujících velikost členské základny, byla ekonomická náročnost na zabezpečení sportovní činnosti v jednotlivých formách biatlonu, ne zcela dostatečné ekonomické možnosti svazu a především samostatných jednotlivých klubů. Malá popularita biatlonu na veřejnosti, způsobena také částečně i nedostatkem výrazných výsledků českého biatlonu, ztěžovala vyhledávání sponzorů a vytváření lepších podmínek pro jeho širší rozvoj. (Kašper 2006)

4.4 DOMÁCÍ VRCHOLNÉ SOUTĚŽE – MISTROVSTVÍ REPUBLIKY

Nedílnou součástí vrcholných soutěží ve světě, ale také i v našich podmínkách byly a jsou pro nejlepší zimní i letní biatlonisty domácí šampionáty mistrovství dřívějšího Československa a současně České republiky. První domácí šampionát v biatlonu, ještě velkorážném, jak již bylo dříve uvedeno, se uskutečnil v roce 1966, i když jeho provedení bylo plánováno již pro rok 1962. Malorážné republikové šampionáty a to jak v biatlonu, tak i letním biatlonu, byly pravidelně prováděny od roku 1967 a z hlediska použité zbraně mají mezi národními šampionáty světové prvenství. Touto skutečností předstihl náš biatlon nejen jeho světový vývoj, ale také v tom, že v rámci těchto šampionátů bojovaly o tituly mistrů také ženy, dorost i veteráni (masters). Domácí malorážné šampionáty se od tohoto roku konaly pravidelně a každoročně v jejich zimní i letní formě. Staly se vyvrcholením domácí závodní sezony. Šampionátům předcházely postupové okresní a krajské přebory. Od roku 1969 také český a slovenský přebor. Od roku 1991 se tyto postupové závody přestaly pořádat a postup na šampionát byl podmíněn dosažením stanovené výkonnostní třídy, nebo umístěním ve výkonnostním žebříčku. Do vrcholného domácího šampionátu v průběhu jejich historického vývoje se probíjaly a postupily tisíce sportovců, když jen seznam držitelů medailí z individuálních disciplín těchto

šampionátů obsahoval do konce dvacátého století v biatlonu 546 jmen (332 mužů a 214 žen), v letním biatlonu pak 585 sportovců (333 mužů a 252 žen). Někteří z tohoto počtu nejúspěšnějších vystoupili na stupně vítězů jen jednou, řada z nich však tento pocit prožila vícekrát. Všichni ale společně s těmi, kterým se na stupně vítězů nepodařilo vystoupit nikdy, tvoří a tvořili slavnou tradici a historii těchto šampionátů. Příčinou nápadné skutečnosti, že mezi nejlepšími sportovci domácích šampionátů se příliš často neseťkáme se jmény členů reprezentačních družstev, a to zejména v biatlonu, bylo plnění jejich reprezentačních úkolů, které jim neumožňovalo start na domácích šampionátech. (Kašper 2006)

4.4.1 ZIMNÍ ŠAMPIONÁTY

Z těch nejúspěšnějších v základních kategoriích (ženy, muži a obě juniorské kategorie), k dokreslení historické skutečnosti jen několik konkrétních jmen. Z velkorážných biatlonistů se nejlépe přeškolili dva nejúspěšnější Ladislav Žižka a Pavel Ploc, kteří v malorážných šampionátech stanuli 3x na stupni nejvyšším. Těm zdařile sekundovali pozdější profesionální trenéři a funkcionáři biatlonu Zdeněk Hák, Luboš Háček, Svatopluk Fenc, Jaromír Šimůnek a Ján Húska. (Kašper 2006)

Již z nové generace rodilých malorážných biatlonistů se mezi nejvýraznější účastníky národních šampionátů dvacátého století v kategorii mužů zařadil Ivan Masařík s 13 medailemi (1987 – 2000) a Jan Matouš s 11 medailemi (1981 – 1992). Do historie národních šampionátů se svoji vysokou dlouhodobou výkonností zapsal bezpochyby Mojmír Vait, který ve veteránských kategoriích dokázal v devíti ročnících stanout na stupni nejvyšším a v dalších pěti ročnících (1969 – 1983) získat některou z dalších medailí. Stále je však nutno mít na paměti, že v této době se šampionáty konali jen v jedné disciplíně ve vytrvalostním závodě. V závěrečných letech uplynulého století, kdy se šampionáty již konali ve dvou či více disciplínách, předstihl Čestmír Štampach počtem 15 získaných medailí, z nichž bylo 7 zlatých, Mojmíra Vaita. Tyto medaile získal též ve veteránských kategoriích. (Kašper 2006)

Také kategorie žen měly na šampionátech klasické sběratelky medailí, prokazující dlouhodobou vysokou výkonnost. Mezi ně se v hlavních kategoriích řadí především Hana Sakaffová (1984 – 1989) a Petra Nosková (1986 – 1995) s 9 medailemi. S 8 medailemi je následují Eva Háková (1992 – 2000), Kateřina Losmanová (1994 – 2000) a Irena Česneková

– Novotná (1993 – 1997), která získala ještě dalších 6 medailí v dorostenecké kategorii. K nim je nutno zařadit také Marii Žahourkovou, která svých výsledků získala i pod jmény Pfefferová a Kalistová. Mezi veteránkami patří prvenství Haně Brusenbachové, která stejně jako Čestmír Štampach dosáhla na šampionátech 15 medailových umístění z toho pak 6x stanula na stupni nejvyšším. (Kašper 2006)

4.4.2 LETNÍ ŠAMPIONÁTY

Letní biatlon se v československých i následně českých podmínkách rozkvétal na širší a masovější základně. Prvenství v počtu získaných medailí na národních šampionátech v letním biatlonu má v hlavních kategoriích, stejně jako v jejich zimní podobě Irena Česneková – Novotná se 14 medailemi (1987 – 1999) z nichž 8 mělo zlatou hodnotu, mezi muži pak Miroslav Bárta s 13 medailemi (1991 – 2000) z nichž 7 bylo zlatých. Ale letním biatlonistou s naprosto nejvyšším počtem získaných medailí na domácích šampionátech letního biatlonu byl Josef Waerzyczek s 20 medailemi (1982 – 2000), z toho 15 zlatými, které začal získávat ještě v hlavní kategorii mužů a pak postupně v jednotlivých kategoriích veteránů. V těsném závěsu za ním je nejúspěšnější žena Miluše Roučková – Chytková, která má ve své sbírce 18 medailí, z toho 12 zlatých z individuálních disciplín (1971 – 2000). Také ona začala plnit svoji sbírku medailí v hlavní kategorii žen a pokračovala v úspěšné sportovní činnosti ve veteránské kategorii. (Kašper 2006)

4.5 MISTROVSTVÍ SVĚTA A ZIMNÍ OLYMPIJSKÉ HRY

4.5.1 HISTORICKÝ VÝVOJ

Premiéra světového šampionátu v biatlonu se uskutečnila v roce 1958 v rakouském Saalfeldenu. Tento rok je také mnohdy udáván jako rok oficiálního vzniku biatlonu. Byl to však spíše jen křest tohoto nového sportu, přesněji řečeno sportovní disciplíny, jak biatlon vznikl. Za skutečný rok oficiálního vzniku by bylo správněji považovat rok 1956, kdy kongres Mezinárodní federace moderního pětiboje schválil první oficiální mezinárodní pravidla biatlonu a současně pověřil Rakouský svaz moderního pětiboje uspořádáním prvního světového šampionátu v biatlonu. (Kašper 2006)

I přes skutečnost, že se do doby konání tohoto šampionátu uskutečnilo jen minimum závodů podle přijatých pravidel, bylo to především ve Skandinávii a v teritoriu bývalého Sovětského svazu měl tento šampionát velmi úspěšný a zdařilý průběh.

Šampionát se tak stal nejen startem k jeho dalšímu prudkému rozvoji, ale především se stal podkladem k návratu pro dodatečné zařazení biatlonu do programu ZOH 1960 ve Squaw Valley. A tak již v roce 1960, dva roky po svém oficiálním premiérovém světovém šampionátu, se stal biatlon také sportem olympijským. Rychlost, s kterou byl biatlon zařazen mezi olympijské disciplíny, je bezesporu historickým rekordem, který již asi nebude ani v budoucnu překonán. (Kašper 2006)

Světové šampionáty v biatlonu se od roku 1958 uskutečňují pravidelně každoročně, vyjma roky olympijské, neboť od své olympijské premiéry byl vždy v jejich programu. V olympijském roce se světový šampionát uskutečňuje jen v disciplínách, které nebyly do programu ZOH zařazeny. K této situaci docházelo však především až v závěru devadesátých let. Po rakouském Saalfeldenu bylo dějištěm světových šampionátů dalších 24 míst, která byla mnohdy, zejména u velkorážných šampionátů, v prostorech vojenských cvičišť a to z důvodů, že závod si vyžadoval čtyři velkorážné střelnice. Jejich vybudování v civilním prostoru bylo, především z hlediska bezpečnosti, velmi obtížné. Mnohdy zasáhly také přírodní podmínky, které nedovolily v původním prostoru celý šampionát ukončit, a tak mistrovské boje musely být dokončeny v náhradním prostoru. (Kašper 2006)

Po olympijské premiéře ve Squaw Valley, jak již bylo dříve uvedeno, zůstal biatlon až do konce druhého tisíciletí v programu olympijských her a v japonském Naganu měl již svoji desátou reprízu. Na všech ZOH, kde byl biatlon v programu, se zařadil vždy mezi neúspěšnější a také nejsledovanější soutěže. (Kašper 2006)

Rozsah bojů o pocty nejvyšší na jednotlivých světových šampionátech a olympijských hrách se postupně rozšiřoval. V této souvislosti je nutno připomenou, že v důsledku svého vývoje se biatlon z individuálního závodu, o kterém se z počátku nevědělo, má-li se přiřazovat k vícebojům nebo k lyžování, přetvářel v samostatné sportovní odvětví. Počáteční samostatný biatlon plně odpovídá svým charakterem z dnešního pohledu vytrvalostnímu závodu na trati dlouhé 20 km, 4x střelba. Aby program světových šampionátů v jeho počátcích, pokud se týká počtu udělovaných medailí, nebyl početně tak chudý, byla na těchto šampionátech vyhodnocována a medailemi oceňována také soutěž družstev. Nešlo však o samostatnou disciplínu. Výsledek družstva tvořil součet výsledků tří nejlepších členů ze čtyřčlenného družstva, kteří startovali v individuálním

závodě. Toto hodnocení družstev bylo však jen specifikou světového šampionátu a v programu ZOH nebyla družstva hodnocena. Vyhodnocování družstev bylo prováděno až do roku 1965, od kdy byl do programu světových šampionátů i ZOH zařazen závod čtyřčlenných štafet. K dalšímu rozšíření programu těchto šampionátů došlo až v roce 1974, kdy do něj byla začleněna třetí disciplína rozvíjejícího se biatlonu rychlostní závod. Na svoji olympijskou premiéru si však musela počkat až do roku 1980. Čtvrtou disciplínou, o kterou byl rozšířen program světových šampionátů, byl kolektivní závod družstev, mnohdy nesprávně také nazývaný jako závod hlídek. Stalo se tak v roce 1989. Závod družstev se však své olympijské premiéry nedočkal a v duchu linie, prosazované Mezinárodním olympijským výborem, rozvíjet především jen ryze individuální disciplíny, by se této premiéry ani nedočkal. Proto IBU, i přes její velkou atraktivnost, tuto disciplínu vyřadila v roce 1999 i z programu světových mistrovství. Ale ještě před tímto vyřazením závodu družstev z programu světových šampionátů byla do něj v roce 1998 zařazena další v pořadí již pátá disciplína, kterou se stal stíhací závod, po jeho ověření v programu soutěže Světového poháru. Současně s vyřazením závodu družstev z programu šampionátu byla do něj zařazena další nová disciplína závod s hromadným startem. A tak v závěru dvacátého století se světový šampionát v biatlonu uskutečňoval celkem v pěti disciplínách stíhacím, vytrvalostním, rychlostním, štafetovým závodě a v závodě s hromadným startem. Z historického hlediska byly ale šampionáty uskutečňovány celkem v šesti disciplínách. Stíhací závod a závod s hromadným startem se do konce století nedočkaly své olympijské premiéry, nebyly ani perspektivně zařazeny do programu ZOH 2002 a tak musely na svoji olympijskou premiéru ještě dále čekat. (Kašper 2006)

K dokonalejší informaci s přehledu o jednotlivých šampionátech je nutno připomenout některé významné události ve vývoji biatlonu, které ovlivnily také jeho sportovní výsledky. Zásadním předělem v jeho historii je rok 1978, kdy nejen ve vrcholných soutěžích biatlonu, ale především v jeho základním pojetí došlo ke změně používaných zbraní. Velkorážné pušky byly nahrazeny malorážnými. Tato skutečnost výrazně ovlivnila celý další vývoj biatlonu. V tomto roce se také zrodily kovové mechanické terče, které byly poprvé využity na šampionátu 1978 při štafetovém závodě. Na začátku osmdesátých let tyto kovové mechanické terče nahradily dosud užívané terče papírové ve vytrvalostním závodě, respektive rozbitné keramické či skleněné terče při

závodě štafet a v rychlostním závodě. Zavedení mechanických terčů ovlivnilo také hodnocení výsledků střelby, neboť byla zavedena jen jedna časová přírážka a to ve výši jedné minuty a dvouminutová přírážka byla zrušena. Závěr osmdesátých let byl pak ve znamení nástupu elektronických terčů. (Kašper 2006)

V průběhu vývoje biatlonu se měnila také skladba účastníků šampionátu. Od prvního šampionátu v Saafeldenu až do roku 1966 se uskutečňoval tento vrcholný závod jen v jedné skupině, a to v kategorii mužů bez rozdílu věku. V roce 1967 se uskutečnil první šampionát v kategorii juniorů do 22 let. Oba tyto šampionáty mužů a juniorů se konaly společně, v samostatných závodech, a to až do roku 1984, kdy byla zavedena samostatná kategorie žen, které si však na svoji olympijskou premiéru musely počkat až do roku 1992. V období let 1985 – 1988 se organizoval samostatný šampionát pro kategorii mužů a společný šampionát pro kategorie juniorů a žen. Od roku 1989, kdy byla zavedena samostatná kategorie juniorek, se až do konce století konaly dva samostatné šampionáty juniorský a seniorský. (Kašper 2006)

Historický vývoj biatlonu byl poznamenán řadou zásadních změn a úprav pravidel, např. již zmíněným hodnocením střelby, v délce jednotlivých tratí, změnami v počtu střeleckých položek, početním složení štafet apod. Tyto změny se přirozeně musely projevit ve výsledcích a sportovní úrovni v jednotlivých disciplínách šampionátů. Především v uváděných průměrech střelecké výkonnosti, ale i v rychlosti běhu vítěze. Při vzájemném porovnávání střelecké výkonnosti je proto výhodnější používat uváděný procentní ukazatel, vyjadřující podíl beztrestných výstřelů na celkovém výsledku. (Kašper 2006)

Reprezentanti dřívějšího Československa a současné České republiky se zařadili mezi obvyklé účastníky těchto vrcholných soutěží. Ve velkorážném biatlonu se zúčastňovali šampionátů ojediněle, především z důvodů ne příliš přesvědčivých výsledků, a proto také i malé finanční podpory. Od zavedení malorážných šampionátů v roce 1978 nechyběli však již na žádném mistrovství. (Kašper 2006)

4.6 MISTROVSTVÍ EVROPY

4.6.1 HISTORICKÝ VÝVOJ

Potřeba dalšího rozšíření kvalitních vrcholných soutěží biatlonu a jejich přiblížení se jednotlivým kontinentům narůstala s jeho rozvojem, rozšiřující se základnou aktivních sportovců a zvyšující se sportovní výkonností. Tato potřeba byla výrazně pociťována již od poloviny osmdesátých let minulého století. Tuto potřebu nemohly uspokojit ani mezinárodní závody, konané jednotlivými národními svazy a doplňující, zejména formou různých pohárů např. Skandinávský, Alpský, Balkánský aj. již prováděné vrcholné světové soutěže. To byl jeden z hlavních důvodů, vedoucí k zavedení kontinentálních šampionátů a pohárových soutěží osvědčené formy uplatňované již v řadě jiných sportovních odvětví. (Kašper 2006)

Historie a tradice evropského šampionátu, jako šampionátu kontinentálního, není zdaleka tak rozsáhlá a nedosahuje úrovně světového šampionátu. Kontinentální mistrovství se však, ale stala pevnou součástí vrcholných soutěží biatlonu, zastřešovaných IBU. Roční periodicitu světových šampionátů, již od samého jejich začátku způsobila, že kontinentální šampionáty se stávaly především určitým předstupněm přípravy a získávání zkušeností pro start ve světovém šampionátu. Tato skutečnost způsobila, že v soustavě vrcholných soutěží biatlonu měla tato kontinentální mistrovství jiné postavení, než tomu bylo a je ve sportovních odvětvích, mající své vrcholné soutěže se čtyřletou, respektive dvouletou periodicitou, navzájem se doplňující. (Kašper 2006)

O uspořádání 1. Mistrovství Evropy bylo rozhodnuto na kongresu biatlonu, ještě v rámci UIPMB, v roce 1992. Pořadatelstvím tohoto premiérového šampionátu byl pověřen Československý svaz biatlonu, který patřil mezi hlavní prosazovatele zavedení uvedené soutěže. Při hledání místa, kde by se měl šampionát uskutečnit, padlo jednoznačné rozhodnutí na slovenské Osrblie, které mělo již v této době, v rámci ČSFR, nejlepší technické podmínky pro jeho organizování. Na základě této skutečnosti došlo k dalšímu prohlubování výstavby tohoto areálu a ten začínal naplňovat stanovené technické parametry pro vrcholné soutěže, a to jak kvalitou tratí, tak i svým technickým vybavením a zázemím. Příprava šampionátu probíhala sice v podmínkách předpokládaného rozdělení ČSFR na samostatnou Českou republiku a samostatnou Slovenskou republiku, úroveň kvality organizace to však nijak nezměnilo. Závěr přípravy

převzal plně Slovenský svaz v biatlonu a v plné šíři nadále úzce spolupracoval s ČSB. (Kašper 2006)

I když byl tento premiérový šampionát po všech stránkách dokonale připraven, areál v Osrblie splňoval všechny požadavky vrcholné soutěže, k bojům o první kontinentální medaile byli přihlášení reprezentanti z 21 zemí a některé reprezentační výpravy již byly v Osrblie premiéra se neuskutečnila. Týden před termínem zahájení šampionátu zasáhlo počasí. Prudké oteplení spojené s deštěm způsobilo, že sněhové podmínky nejen v Osrblie a na celém Slovensku, ale také i v alpských zemích, SZB pokoušel konání šampionátu přeložit, neumožňovaly jeho zdárné konání. Premiéra evropského šampionátu musela být odložena. (Kašper 2006)

A tak prvenství prvního, skutečně uskutečněného šampionátu připadlo až v následujícím roku finskému Kontiolahti. To ME bývá v přehledu míst konání šampionátů mnohdy uváděno jako první. Považoval jsem proto za nutné, k dokreslení historického pozadí tohoto šampionátu uvést, a tím i připomenout Osrblie, i podíl československého a především slovenského biatlonu na založení tradice evropských šampionátů. Mistrovství v Kontiolahti se přes poměrnou vzdálenost zúčastnili reprezentanti z 18 států. Také samotné boje o první evropské medaile měly dobrou úroveň. Do konce tisíciletí zaznamenal nejvyšší účast šampionát v roce 1996 v italském Ridnaun 23 států, když 4 výpravy byly mimoevropské. (Kašper 2006)

Po finském Kontiolahti se do konce tisíciletí stalo dějištěm evropského šampionátu dalších 6 sportovních center, ve kterých startovali reprezentanti z celkem 24 evropských zemí a také 4 mimoevropské země. Zastoupení na všech konaných evropských šampionátech mělo do konce století 8 zemí a je mezi nimi i Česká republika, reprezentována ČSB. Toto zastoupení zvýrazňuje skutečnost, že reprezentace ČR byla jako jediná ve všech ročnících také zastoupena ve všech kategoriích. Nejúspěšnější ze všech zúčastněných zemí, podle počtu získaných medailí, byli muži Německa, v ženách reprezentantky Ruska. Medaile na evropských šampionátech získali již reprezentanti 14 zemí a reprezentanti 12 zemí pak nejméně jednu medaili v každé kategorii. To dokazuje vysokou vyrovnanost bojů o evropské medaile. Na udělených medailích se podílí v kategorii mužů 66 a v kategorii žen pak 72 sportovců, včetně členů štafet. Nejúspěšnějším sběratelem medailí byl Ulf Karkoschka (GER) se 6 medailemi, mezi čtyřmi

biatlonistkami, které shodně získaly 4 medaile, je z hlediska hodnoty získaných medailí nejúspěšnější Irina Mikulschina (RUS) se 3 zlatými a 1 bronzovou medailí. (Kašper 2006)

I přes krátkou historii nabýval a nabývá evropský šampionát stále větší popularitu. Obdobný rozvoj zaznamenaly i ostatní kontinentální mistrovství Asie, Jižní a Severní Ameriky a každoroční mistrovství Austrálie, které je současně také kontinentálním šampionátem. V závěru tisíciletí stále více sílil tlak, aby se kontinentální mistrovství stala skutečnou oficiální kvalifikací pro start ve Světovém poháru a světovém šampionátu. (Kašper 2006)

V souvislosti s kontinentálními šampionáty je nutno připomenout také vznik a rozvoj kontinentálních pohárů, jako podobné soutěže Světového poháru. V některých případech zavedení těchto pohárů předcházelo zavedení i samotných kontinentálních mistrovství. Také soutěž Evropského poháru předcházela Mistrovství Evropy. Kontinentální šampionáty a poháry především tím, že měly v programu od svého začátku také juniorské kategorie, se staly kvalitním předstupněm přípravy na start ve vrcholných světových soutěžích. V tomto duchu se v závěru století začínaly stále objevovat hlasy, aby tyto kontinentální soutěže byly výhradně určeny mladým biatlonistům, s věkovým omezením. (Kašper 2006)

4.7 SVĚTOVÝ POHÁR

4.7.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE A VÝVOJ

Zkušební nultý ročník Světového poháru biatlonu – SPB pro muže měl svoji premiéru především zásluhou iniciativy italských biatlonistů v závodní sezoně 76-77, tedy ještě v období, kdy vrcholné soutěže probíhaly s velkorážnou zbraní a ženy v této době biatlon ještě oficiálně neuznával. I za těchto podmínek prokázal tento ročník svoji velkou přitažlivost a životnost této soutěže, především velký zájem jednotlivých národních svazů i samotných sportovců. A tak začínaje závodní sezónou 77-78, společně se zavedením malorážky do všech vrcholných světových soutěží biatlonu, oficiálně odstartoval Světový pohár biatlonu. Od této doby uskutečňuje pravidelně svoji každoroční reprízu. (Kašper 2006)

Do konce dvacátého století tak proběhlo dvacet čtyři ročníků SPB s malorážnou zbraní. Tato soutěž si získala oblibu nejen mezi biatlonisty, ale i v celé sportovní

veřejnosti. Dokazuje to průběžně se zvyšující zapojenost národních svazů a zvyšující se divácká návštěvnost na jednotlivých biatlonových akcích, stejně jako sledovanost uskutečňovaných televizních přenosů, prováděných od poslední dekády uplynulého století. Do soutěže se zapojilo již celkem 44 národních svazů, včetně svazů zaniklých státních útvarů. Zvyšující se množství zapojených sportovců, jejichž počet neúměrně stoupal tak, že musel být omezován a regulován, aby byla zachována výkonnostní úroveň i divácká atraktivnost. (Kašper 2006)

Prudký rozvoj ženského biatlonu způsobil, že 1. ročník světového šampionátu pro tuto kategorii se uskutečnil až v roce 84, již v sezoně 86-87 se uskutečnil zkušební nultý ročník pohárové soutěže, který byl původně organizován jako Evropský pohár. Počínaje závodní sezonou 87-88 probíhá již SPB společně pro ženy i muže. (Kašper 2006)

Pravidla soutěže procházela v průběhu let svým vývojem a úpravami. Měnil se nejen počet zařazených a uskutečněných závodů, zařazených do jednotlivých kol, ale také počet započítávaných výsledků do celkového hodnocení. V prvním ročníku se uskutečnila celkem 4 soutěžní kola a každé z nich obsahovalo dvě individuální disciplíny a zpravidla také štafetový závod. Dalších osm ročníků mělo již pět soutěžních kol s 10 individuálními disciplínami. K dalšímu zvýšení počtu zařazených disciplín došlo v 10. ročníku, kdy se jejich počet zvýšil na 12, rozdělených do sedmi soutěžních kol a tento setrval až do 17. ročníku. Následující dva ročníky měly o jedno soutěžní kolo a dvě individuální disciplíny více. V závěru století byl již počet soutěžních kol proti úvodním ročníkům dvojnásobný tedy 10, zpravidla se 23-25 zařazenými individuálními disciplínami. Z celkového počtu uskutečněných disciplín, nebyly do konečného hodnocení zpravidla započítávány jen tři výsledky. Od počátku SPB byl světový šampionát také jedním soutěžním kolem a jeho výsledky mohly být započítávány do konečného hodnocení. (Kašper 2006)

Vedle zvyšujícího se počtu zařazených závodů, přibývaly i nové disciplíny, které byly do soutěže nově zařazovány. K původním, kterými byly rychlostní, vytrvalostní a štafetový závod, to byly nově vzniklé stíhací závod, závod s hromadným startem a po dobu existence to byl i závod družstev. K původnímu celkovému vítězi SPB byli postupně vyhlášováni také dílčí vítězové soutěže v jednotlivých disciplínách a to jak individuálních, tak i kolektivních. Změnila se také trofej, udělována za vítězství jak v celkovém pořadí, tak

i v dílčích disciplínách. Původní kovová váza byla nahrazena skleněným globusem velkým za celkové vítězství, malým globusem pak za vítězství v dílčích disciplínách. (Kašper 2006)

Významnou událostí ve vývoji SPB bylo zavedení Pohárů národů, samostatně pro obě kategorie, oceňují kvalitu sportovních výsledků, dosažených reprezentací jednotlivých národních svazů v průběhu celé soutěže. Hodnoceni byli tři nejúspěšnější reprezentanti svazu ve stanoveném počtu závodů. (Kašper 2006)

Změny zaznamenalo i bodové hodnocení dosažených výsledků, přesněji řečeno dosaženého umístění v jednotlivých disciplínách, neboť toto umístění bylo rozhodujícím kritériem pro bodovou hodnotu výkonu. Základem pro bodové ohodnocení bylo umístění do 25. místa. Až do roku 1985 bylo toto hodnocení prováděno tak, že za umístění na 1. místě získal sportovec 25 bodů a tato hodnota se postupně snižovala o bod, tak že za 25. místo obdržel sportovec 1 bod. Poznatky z těchto prvních ročníků ukázaly na potřebu zvýraznit ocenění vyšší bodovou hodnotou za umístění na předních místech a zvětšit bodový odstup mezi tímto špičkovým umístěním a dalším pořadím. Proto došlo k navýšení bodové hodnoty za 1. místo na 30 bodů 2. místo bylo oceněno 26 body, 3. místo 24 body, 4. místo pak 22 body a další místa pak vždy již o jeden bod méně až po 25. místo, které mělo opět hodnotu 1 bodu. Pro první sezonu v novém století byl připravená nová úprava bodového hodnocení. Bodová hodnota za umístění na 1. místě se zvýšila na 50 bodů a počet sportovců, kteří za své umístění mohou být bodově ohodnoceni, se z 25 zvýšil na 30 závodníků. (Kašper 2006)

Jak již bylo uvedeno, do konečného celkového hodnocení byly započítávány výsledky, dosažené ve všech zařazených závodech, minus tři nejhorší umístění za předpokladu, že dotyčný sportovec startoval ve všech závodech. Do dílčího hodnocení v jednotlivých disciplínách byly započítávány všechny výsledky minus jeden závod, za stejných podmínek. (Kašper 2006)

Ve svém vývoji byl původní název Světového poháru v biatlonu SPB rozšiřován o jméno svého hlavního sponzora, kterým za jeho existence v průběhu 20. století byly firmy LANGEBAHN, VITAL a RUHRGAS. Jména těchto sponzorů nesly zpravidla také zavedené trikoty vedoucích závodníků jednotlivých soutěží SPB. Žlutým trikotem byl označen vedoucí závodník průběžného celkového hodnocení SPB a v prvním závodě nového ročníku pak vítěz předcházejícího ročníku. Červeným trikotem byl označován vedoucí

závodník v jednotlivých disciplínách. V kolektivních disciplínách nebyli členové vedoucího kolektivu příslušného národního svazu označováni žádným speciálním trikotem. Pokud byl vedoucí závodník celkového pořadí také vedoucím závodníkem v příslušné disciplíně, startoval v tomto závodě se žlutým trikotem. (Kašper 2006)

Bližší pokyny a případná nová ustanovení v jednotlivém ročníku SPB vydávala UIPMB, a po vzniku samostatné unie pak IBU, ve formě sportovního kalendáře, který se přinášel také další informace o biatlonovém dění a především termínový kalendář a adresář organizátorů všech významných soutěží a závodů v biatlonu. (Kašper 2006)

Výraznou vzpruhou a pobídkou ke zvýšení celkové výkonnostní úrovně soutěže SPB bylo zavedení finančních odměn pro celkové konečné pořadí v SPB a za pořadí dosažené v jednotlivých disciplínách a to jak v individuálních tak i kolektivních, hodnocenými v rámci SPB. Výše těchto odměn byla každoročně upřesňována ve Sportovním kalendáři. Pro bližší obeznámení s výší těchto odměn uvádím, že pro závodní sezonu 1999 – 2000 byly tyto odměny následující: pro každou individuální disciplínu v rámci SPB 1. místo 9 000 DM až 6. místo 500 DM, za umístění v konečném pořadí SPB 1. místo 1,500 DM až 6. místo 300 DM. (Kašper 2006)

Dějiště jednotlivých závodů, zařazených do komplexu soutěže o SPB, zejména ve svých počátcích, se výrazně obměňovala a tak do konce 20 století to bylo celkem 41 středisek, ve kterých se konal některý ze závodů, zařazených do této soutěže. V uvedeném počtu míst je 16 středisek, ve kterých se závody o body do SPB uskutečnily v jeho dosavadní historii jen jedenkrát. Naopak nejčastějším místem, kde se o body do SPB bojovalo, bylo italské středisko Anterselva – Antholz, které tyto boje hostila 21x a jen o jeden závod méně se uskutečnil v německém centru Ruhpoldingu. Třetí příčku v počtu uskutečněných závodů zaujímá s určitým odstupem norské centrum Holmenkollen, kde se uskutečnily závody SPB celkem 11x. Mezi hostitelskými místy závodů SPB je také české středisko Jáchymov, které v počátcích SPB bylo ve dvou ročnících místem, ve kterém si dali dostaveníčko nejlepší světoví biatlonisté, aby tu bojovali o body do SPB. V průběhu vývoje, především v posledním desetiletí minulého století, se pořadatelská místa stabilizovala a docházelo již k minimální obměně pořadatelských míst. Mezi středisky, které si v tomto období vydobily pevné postavení mezi pořadatelskými místy, je také středisko slovenského biatlonu Osrblie. Jednou z příčin minimálního obměňování míst pro

pořádání akcí SPB byly IBU stanoveny podmínky pro udělení licence „A“, kterou musí mít areály ucházející se o pořádání světových šampionátů a závodů, zařazených do komplexu soutěže SPB. Tyto akce tak měly záruku toho, že probíhaly v kvalitních podmínkách technického i organizačního zabezpečení. (Kašper 2006)

Soutěž SPB si za dobu svého trvání vytvořila, stejně jako obdobné soutěže i jiných sportovních odvětví, své velké postavy sportovce, kteří v ní dokázali vícekrát získat hlavní trofej, pyšní se velkým množstvím vítězství v jednotlivých dílčích závodech, či dokázali si po mnoho let udržet vysokou sportovní úroveň a získávat bodová umístění v této soutěži. (Kašper 2006)

Nejúspěšnějšími sportovci historie SPB do konce minulého století, z hlediska získaných velkých globusů, jsou bezesporu německý biatlonista Frank Ullrich, který tuto trofej v kategorii mužů získal v období let 1978 – 1982 celkem 4x a obdobného výsledku v kategorii žen dosáhla v období let 1997 – 2000 švédská biatlonistka Magdalena Forsberg, která svoji standartní vysokou úroveň výkonnosti v závěru století naznačovala, že o tuto trofej bude usilovat i v prvních létech 21. století. Trojnásobným držitelem velkého globusu v období let 1984 – 1987 je další německý reprezentant Frank Peter Roetch. Dvojnásobnými celkovými vítězi SPB jsou Sergei Tchepikov (1990 – 1991) z dřívějšího Sovětského svazu, norských reprezentant Jon Age Tyldum (1992 – 1995) a další německý reprezentant Sven Fischer (1997 – 1999). V kategorii žen se celkově vítězství ve SPB mimo Magdalenu Forsbergovou podařilo zopakovat jen ruské závodnici Anfissi Restzová a to 2x v období let 1992 – 1993. (Kašper 2006)

Mimořádně obdivuhodný výkon získání velkého globusu a současně všech malých globusů, tedy jejich kompletní sbírku v jednom ročníku, se zatím podařilo jen dvěma sportovcům Vladimíru Dratchevovi v sezoně 1995 – 1996 a Magdaleně Forsberg v sezoně 1997 – 1998. Nejpilnější mezi sběrateli malých glóbulů za celkové vítězství v jednotlivých disciplínách je opět Magdalena Forsberg, která jich získala do nové sbírky trofejí celkem devět. Mezi muži byl zatím nejúspěšnější norský reprezentant Ole Einar Bjoerndalen, jenž jich do svého držení do konce století zatím získal celkem šest. (Kašper 2006)

Nejvyššího počtu individuálních vítězství v jednotlivých dílčích závodech, zařazených v komplexu soutěže SPB, dosáhly nejúspěšnější biatlonistky podle předchozího kritéria Uschi Disl a Magdalena Forsberg, které na nejvyšší příčku stupně vítězů vystoupily

celkem 19x. V kategorii mužů nejvyššího počtu individuálních vítězství dosáhl rovněž úspěšný sportovec podle předchozího kritéria Sven Fischer, který získal celkem 17. vítězství. Jen o jedno vítězství méně dosáhl nejúspěšnější biatlonista z počátečního období malorážného biatlonu Frank Ullrich. (Kašper 2006)

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 CHARAKTERISTIKA BIATLONU

Biatlon je zimní sport kombinující dvě zdánlivě odlišné disciplíny, a to běh na lyžích a střelbu. Zatímco běh na lyžích je činností, při které dochází k velkému fyzickému zatížení a srdeční frekvence sportovců nezdědká dosahuje 90 % maximální srdeční frekvence, střelba naopak vyžaduje pokud možno klid a vysokou senzomotorickou koordinaci a dodává tak biatlonu na dramatičnosti. Biatlon byl dříve oblastí sportovců zejména z ozbrojených složek, hlavně z armády. Při přechodu na malorážné zbraně se však biatlon otevřel mnohem širšímu počtu sportovců z řad civilního obyvatelstva a v posledních deseti letech získává popularitu napříč diváky. (Mezník 2010)

5.2 CHARAKTERISTIKA BĚHU NA LYŽÍCH

Běh na lyžích v rámci biatlonu je sportovní činností silově vytrvalostního charakteru s cyklickou pohybovou strukturou. Specifikem biatlonu je volný styl běhu, tedy bruslení. Běh na lyžích je charakterizován mnohonásobným opakováním pohybových cyklů. Představuje vytrvalostní zátěž s velkým výdejem energie právě z důvodu, že je do činnosti zapojeno velké množství svalových skupin. Na výsledném pohybu se nejvíc podílí svalstvo dolních končetin: trojhlavý sval lýtkový, svaly hýžděové, velký přitahovač, čtyřhlavý sval stehenní a svaly bedrokyčlostehenní. Ze svalstva horních končetin jsou nejvíce namáhány: trojhlavý sval pažní, sval deltový a svaly předloktí. Zároveň však jsou zapojeny i svaly břišní a zádové. Nutnost koordinovaného zapojení svalových skupin, které se podílejí na výsledném pohybu při běhu na lyžích, klade zvýšené nároky na regulační činnost nervového systému. Technická a motorická výkonnostní úroveň má velmi omezující vliv na celkovou výkonnost, je proto nutné aby byla technika běhu dostatečně stabilizovaná, to znamená, aby se neměnila s přibývajícím únavou a měnícími se sněhovými a povětrnostními podmínkami. (Ilavský a spol., 2005)

5.3 CHARAKTERISTIKA STŘELBY

V biatlonu se používají malorážné zbraně ráže 5,6 mm. Parametry zbraně jsou pevně zakotveny v pravidlech biatlonu. Minimální váha zbraně je 3,5 kg a minimální odpor spouště má hodnotu 0,5 kg. Známe dvě základní polohy pro střelbu a to polohu vleže a polohu vstoje. Střelba se provádí na 50 metrů vzdálené sklopné terče, které jsou buď

mechanické, nebo elektronické. Při tréninku a předzávodních nástřelech zbraní se používají terče papírové, z kterých lze snadno vyhodnotit soustřel a pozici jednotlivých ran. Průměr terče je 45 mm pro střelbu vleže a 115 mm pro střelbu vstoje. Za nesestřelený terč náleží závodníkovi penalizace v závislosti na druhu závodu. Střelba v biatlonu se svými základy nijak neliší od sportovní střelby. Biatlonista se však při střelbě setkává s celou řadou vlivů, které jsou specifické právě pro biatlon a ve sportovní střelbě se vůbec nevyskytují. Střílí se po běhu, tedy ve stavu vysoké únavy a vysoké dechové i tepové frekvenci. Základními pilíři úspěšné střelby je správné zaujetí polohy, míření, správné dýchání a následné spouštění. Všechny pohyby při střelbě musí být plně zautomatizované, aby je mohl závodník provádět bez přemýšlení a mohl se soustředit na tak zvané čtení střelnice, kdy kontroluje pohledem aktuální rychlost a směr větru na střelnici. Principem střelby je nepřenášet projevy vysokého zatížení organismu a statické síly na stabilitu zbraně. Při střelbě dochází k izometrické práci svalových skupin celého těla s tím, že největší nároky jsou kladeny na specifickou nervově svalovou koordinaci v oblasti horních končetin. Rytmus a rychlost střelby má v současném moderním biatlonu velký vliv na konečný výsledek střelby. V praxi to znamená, že nestačí sestřelit všech pět terčů, ale záleží také na rychlosti zaujetí střelecké polohy a vystřelení všech pěti nábojů v co nejkratším čase. Závodník také musí rychle reagovat na povětrnostní podmínky na střelnici, jako je vítr, sněžení, mlha atd. Jedním ze základních předpokladů úspěchu v biatlonu je tedy schopnost biatlonisty vyrovnat se se všemi vnějšími a vnitřními podmínkami střelby. (Kryl, 1979)

Obrázek 1: Střelecké pozice (převzato z <http://visual.merriam-webster.com>)

5.4 ZÁKLADNÍ PRAVIDLA

5.4.1 KATEGORIE

Základní kategorie, v nichž IBU organizuje soutěže, lze rozdělit dle věku závodníků. Jsou to:

- Muži a ženy (sportovci jednotlivých pohlaví, kteří do 31. prosince dosáhnou 21 let svého věku v sezóně, která začíná 1. listopadu toho stejného roku)
- Junioři a juniorky (sportovci jednotlivých pohlaví, kteří do 31. prosince dosáhnou 19 let svého věku v sezóně, která začíná 1. listopadu toho stejného roku. Jsou pro ně organizovány oddělené závody, ale můžou se účastnit i závodů v kategorii mužů nebo žen dle pohlaví)
- Dorostenci a dorostenky (sportovci, kteří nedosáhli věku juniorů a juniorek. Jsou pro ně pořádány samostatné závody, ale je jim povoleno startovat i v závodech obou věkově vyšších kategorií)

Mimo kategorie uvedené výše, jsou v rámci ČR pořádány ještě závody v kategoriích žactva, mladšího dorostu a veteránů. (Pravidla biatlonu, 2006)

5.4.2 CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH DISCIPLÍN BIATLONU

Vytrvalostní závod (VZ)

Délka tratě vytrvalostního závodu je 20 km. Tato délka je rozložena do pěti okruhů a zahrnuje čtyři pětiranné střelecké položky v pořadí vleže-vstoje-vleže-vstoje. Závodníci se řadí na střelecké stavy podle aktuálního pořadí. Za každý nezasažený terč je penalizace ve formě přírážky 1 minuty. Start je individuální s třiceti vteřinovým intervalem mezi závodníky. Kvůli vysoké penalizaci je v tomto závodě velmi důležitá přesná střelba (Anonymous, 2011).

Rychlostní závod (RZ)

Rychlostní závod nazývaný sprint je dlouhý 10 km. Trať je rozdělena na 3 okruhy a 2 střelby, první střelba je vleže a druhá střelba vstoje. Závodník má, jako u vytrvalostního závodu, vlastní volbu střeleckého stavu a start je individuální 19 s třicetivteřinovými rozestupy. Penalizace za každý nezasažený terč je povinné projetí trestným kolem o délce 150 m (Anonymous, 2011).

Stíhací závod (SZ)

U stíhacího závodu je délka tratě 12,5 km a je rozdělena do pěti okruhů. Součástí závodu jsou čtyři střelecké položky. Střílí se v následujícím pořadí: vleže, vleže, vstoje a vstoje. Závodu se zúčastňuje pouze 60 nejlepších závodníků z kvalifikačního závodu. Startovní čísla a časy startu mají závodníci přiděleny na základě výsledků kvalifikačního závodu, kterým může být závod jednotlivců, sprint nebo hromadný závod, nejčastěji to bývá sprint. Pokud byl předchozím závodem vytrvalostní závod, pak je časový odstup poloviční. Stejně jako u sprintu je formou trestu za nesestřelení terče povinné absolvování trestného kola o délce 150 m (International Biathlon Union, 2014).

Závod s hromadným startem (ZHS)

Délka tratě u závodu s hromadným startem je 15 km rozložených do 5 běžeckých okruhů a závodník musí absolvovat čtyři střelecké položky ve stejném pořadí jako u stíhacího závodu tj. vleže, vleže, vstoje a vstoje (Anonymous, 2009). Start všech závodníků je hromadný. Při první střelbě biatlonisté střílejí ze stavů dle svého startovního čísla, další střelby jsou prováděny dle aktuálního pořadí. Za každý střelecký neúspěch následuje 150 m dlouhé trestné kolo. Závodu s masovým startem se zúčastňuje pouze 30 nejlepších

závodníků světového poháru a při mistrovství světa 15 vedoucích závodníků aktuálního pořadí celkového žebříčku plus každý medailista, který mezi těmito 15 není, zbývající závodníci jsou doplněni dle bodů získaných na probíhajícím mistrovství světa (International Biathlon Union IBU, 2014).

Závod v supersprintu (ZSS)

Závod v supersprintu smíšených dvojic se skládá z kvalifikačního a finálového závodu konaných ve stejný den. Trať je dlouhá 2,4 - 3,6 km s jednou střelbou vleže a jednou vstoje v kvalifikaci a trať dlouhá 4 - 6 km se střelbou vleže, vleže, vstoje a vstoje ve finále. Pro každou střeleckou položku má biatlonista k dispozici další 3 náhradní náboje. V případě nezasažení všech pěti terčů ani při použití náhradních nábojů je závodník diskvalifikován (International Biathlon Union, 2014).

Štafetový závod (ŠTZ)

Štafetové týmy se skládají ze čtyř biatlonistů jedné národnosti, kdy každý závodník v mužské kategorii běží 7,5 km a v ženské kategorii 6 km. Tato délka je rozdělena na 3 okruhy, během nichž závodníci absolvují 2 střelby, jednu vleže a jednu vstoje. Celé startovní pole je vpuštěno na trať najednou. Při první střelbě biatlonisté střílejí ze stavů dle svého startovního čísla, další střelby jsou prováděny dle aktuálního pořadí. Pro každou položku má biatlonista k dispozici 5 nábojů v zásobníku a 3 náhradní náboje, které musí po jednom dobít. Pokud ani po třech dobitích nezasáhne všechny terče, musí absolvovat trestná kola o délce 150 m podle počtu nesestřelených terčů. Při předávce je závodník poslán dotykem na další úsek, který musí být ve vymezeném předávacím území (International Biathlon Union, 2014).

Smíšená štafeta (SŠ)

Jedná se o klasickou štafetu čítající 4 biatlonisty, ovšem ve složení dvě ženy a dva muži. Nejdříve běží ženy trať o délce 6 km ve třech okruzích. Po předávce druhé ženy vybíhají muži, kteří mají trať dlouhou 7,5 km opět ve třech okruzích. Všechna pravidla jsou jinak stejná jako při klasické štafeti družstev (Anonymous, 2011). Uvedené délky tratí u jednotlivých disciplín jsou pro kategorii žen a juniorské kategorie u některých závodu zkráceny a délky stanoveny pravidly. Počet střeleckých položek a posloupnost jednotlivých střeleckých poloh je u všech kategorií stejný.

Single mix štafeta

Nejnovějším druhem štafet je single mix štafeta. Ta byla do SP zařazena poprvé v sezóně 2014/2015 a odbyla si premiéru na domácí půdě v Novém Městě na Moravě. Jeden tým zde tvoří žena a muž. Oba závodí na okruhu dlouhém 1,5 km v následujícím pořadí. Žena začíná, absolvuje dva okruhy a dvě střelby. Po druhé střelbě předává štafetu muži. Ten absolvuje opět dva okruhy a dvě střelby, předává znovu ženě. Ta opět absolvuje dva okruhy a dvě střelby a předává muži, který zakončuje závod třemi okruhy a dvěma střelbami. Opět má každý na sestřelení pěti terčů osm nábojů. V případě neúspěchu, následuje trestné kolo, které je oproti ostatním závodům poloviční. Měří tedy 75 metrů. (International Biathlon Union, 2014).

Vývoj disciplín v biatlonu se nedá předpokládat za ukončený. Moderní divácké osazenstvo vyžaduje stále větší atraktivitu a dramatickост závodů, proto se dá očekávat, že budou v budoucnu zařazeny na rejstřík biatlonových závodů další disciplíny, které přinesou výše zmíněné atributy.

5.5 STŘELNICE

„Na střelnici se uskutečňuje veškerá střelba ve všech disciplínách biatlonu. Musí být umístěna ve středu prostoru stadiónu a střelecká rampa i terče musí být dobře viditelné pro většinu diváků. Střelnice musí být plochá a rovná a musí být ohraničena odpovídajícími bezpečnostními násy po stranách a za terči. Umístění a uspořádání střelnice musí být zajištěno přísně s ohledem na bezpečnost v návaznosti na tratě, stadión a okolní prostor. Střelnice by měla obvykle směřovat na sever pro zlepšení světelných podmínek v průběhu závodu. Bezpečnostní zábrany, které omezují viditelnost pro diváky nebo TV by neměly být pokud možno používány.“ (Pravidla Biatlonu, 2006)

Vzdálenost mezi střeleckou hranou a terči musí být 50 m. Během závodu i při tréninku musí závodníci na střelnici vstupovat zleva a opouštět ji zprava. Střelecká rampa (obr. 2) je rozdělena na střelecká stanoviště (stavy), ze kterých závodníci střílí. Střelecký stav by měl být v ideálním případě 2,75 m široký. Každý stav (obr. 3) by měl být vybaven protiskluzovou podložkou, ze které je prováděna střelba vleže i vstoje a po stranách označen sloupky ve tvaru „T“ ve střídajících se barvách shodných s barvou čísla terče.

Na střílnici musí být na pravé straně každého stříleckého stanoviště (počínaje pravou stranou stanoviště 1 ve vzdálenosti 5 m od střílecké rampy a 20 m před terčí větrné praporky signalizující rychlost a směr větru. Praporky musí mít jasně viditelné barvy, jejich velikost je 10 x 40 cm a jejich váha nesmí překročit 5 gramů. (Pravidla Biatlonu 2006)

Obrázek 2: Střílecká rampa (dostupné z <http://www.vysocina-arena.cz>)

Obrázek 3: Střílecká položka (převzato z <http://www.ceskatelevize.cz>)

5.5.1 TERČE

Terče rovněž procházely vývojem, stejně jako pravidla biatlonu. K největší změně došlo při přechodu z velkorážného na malorážný biatlon. Změnily se velikosti terčů, tvar i jejich vzdálenost. V současném biatlonu rozeznáváme 2 druhy terčů umístěných v jedné ose:

- papírové – používané pro trénink
- kovové – používané při závodech

- mechanické (obr. 4) – na těchto terčích je zásah střely indikován spadnutím terče po nárazu střely a překrytím bílým kotoučem. Opětovné nastavení terčů po střelecké poloze do původní polohy i z polohy vleže na polohu vstoje a naopak se provádí tahem za příslušný provaz (je možné je použít při MS juniorů a dorostu, v SP, v kontinentálních mistrovstvích a pohárech)
- elektromechanické a elektronické – změna nastavení je zajištěna na dálku, prostřednictvím servomotorů. Zásahy jsou zaznamenávány pomocí nárazových, magnetických nebo pohybových senzorů umístěných v terči. Zásah je signalizován mechanicky nebo elektronicky ovládaným bílým kotoučem (používají se výhradně při ZOH a MS)

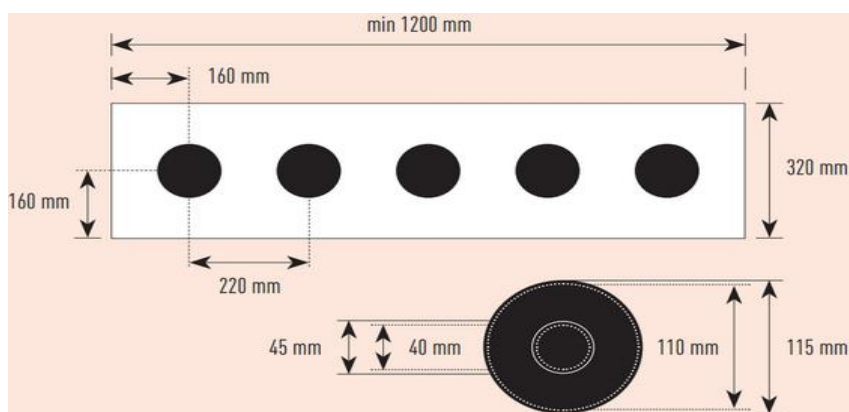

Obrázek 4: Mechanický terč (převzato z <http://www.euroshooting.eu>)

Velikosti zásahové plochy se liší v závislosti na poloze střelby, vzdálenost zůstává neměnná. Průměry černých kruhů pro střelbu pro kovové a papírové terče jsou následující:

- poloha vstoje (S)
 - záměrný kruh – 115 mm
 - kruh pro zásah – 115 mm (papírový terč 110 mm)
- poloha vleže (L)
 - záměrný kruh – 115 mm
 - kruh pro zásah – 45 mm (papírový terč 40 mm)

(Mezník 2010)

Obrázek 5: Terče (převzato z <http://www.biatlon-info.sk>)

5.6 MATERIÁLOVÉ VYBAVENÍ

5.6.1 LYŽE, ODĚV A HOLE ZÁVODNÍKA

Biatlonové lyže jsou omezeny minimální délkou, která by měla odpovídat výšce závodníka minus 4 cm, maximální délka omezena není. V případě vysokého závodníka může technický delegát schválit výjimku. Lyže musí mít minimální šířku 40 mm a celková hmotnost jednoho páru lyží bez vázání nesmí být nižší než 750 gramů. Běžkařská obuv a vázání je bez omezení. (Soumar, Bolek 2001)

Oděv může být vybaven vnitřními vycpávkami, které však nesmí překročit tloušťku 6 mm, s výjimkou zadní strany, kde je nesena zbraň. V této části nejsou vycpávky omezeny. Oděv závodníků rovněž podléhá pravidlům, reklama na oblečení musí být v souladu s pravidly IBU (Soumar, Bolek 2001)

Běžkařské hole jsou omezeny maximální výškou, která nesmí přesáhnout výšku závodníka. Hole nesmí mít proměnnou délku, např. teleskopické hole. Materiál ani tvar běžeckých holí není omezen. Oděv závodníků rovněž podléhá pravidlům, reklama na oblečení musí být v souladu s pravidly IBU. (Soumar, Bolek 2001)

5.6.2 PUŠKA

Zbraň a střelba jsou tím, co biatlon zásadně odlišuje od tradičního běžeckého lyžování. Puška (obr. 6) musí být v průběhu závodu nesena na zádech, závodníkovi je povoleno sundávat pušku až ve chvíli, kdy stojí na podložce na střeleckém stavu. Před závodem vykonají závodníci tzv. nástřel do papírových terčů, aby mohli nastavit mechaniku zbraně dle aktuálních střeleckých podmínek. Zbraň může být přizpůsobena

individuálním požadavkům závodníka, ale měla by splnit níže uvedená pravidla. (Mezník 2010)

Obrázek 6: Biatlonová puška (převzato z <http://www.streleckarevue.cz>)

Současná pravidla biatlonu vystihuje závodní pušku následovně: Schválené typy ovládání pušek podle druhu závěru jsou:

- běžný závěr (common bolt system);
- uzavírání s pistolovou rukojetí (pistol grip locking);
- ovládání přímým posuvem (straight pull action);
- ovládání přímým posuvem s ložiskovým zámekem (straight pull action with ball-bearing locking). Pušky používané v závodech musí splňovat následující:
- vzdálenost mezi středem hlavně a nejnižším okrajem předpažbí včetně zásobníku a krytu spouště nesmí přesáhnout 120 mm; 26
- tloušťka patky pažby, měřeno od kolmice k ose hlavně, nesmí překročit 40 mm;
- sklopná pažba není povolena;
- mířidla nesmí mít žádný optický systém a nesmí mít zvětšující účinek. Je zakázáno vkládat pro tyto účely optické čočky do oka;
- ráže hlavně musí být 5,6 mm („22“) long rifle;
- odpor spouště musí být minimálně 0,5 kg;
- spoušť musí být překryta tuhým uzavřeným krytem;

- puška smí mít upínací řemen a musí mít nosné popruhy. Šířka popruhů a upínacího řemene na paži sportovce nesmí přesáhnout 40 mm;
- puška musí mít, bez zásobníků a střeliva, minimální hmotnost 3,5 kg;
- zásobníky nesmí povolit nabití více než 5 nábojů. Pro závody štafet smí být rezervní náboje nesený v, k tomu účelu zvlášť zařízeném, zásobníku nebo speciálním rychle uvolňovacím zařízením. Rezervní náboje nesmí však být nesený ve vyhloubení. Zásobníky mohou být nesený na předpažbí nebo pažbě. Jsou-li nesený na předpažbí, nesmí být zařízený pro upevnění zásobníků ani zásobníky samotné používány jako opora v průběhu střelby;
- reklamy na pušce musí být v souladu s platnými předpisy IBU;
- pušky musí mít plochu pro kontrolní značku od spouště 15 cm dopředu na obou stranách předpažbí, očištěnou od všech značek. (Pravidla Biatlonu, 2006)

5.7 SOUTĚŽE BIATLONU

5.7.1 SVĚTOVÝ POHÁR

Světový pohár v biatlonu je každoročně pořádaný nejvýznamnější okruh závodů v biatlonu. Organizátorem poháru je Mezinárodní biatlonová unie. Ve světovém poháru se soutěží v těchto disciplínách – závod s hromadným startem, rychlostní závod, vytrvalostní závod, stíhací závod, štafetový závod, supersprinty dvojic a smíšené štafety. (Kašper, 2006)

5.7.2 MISTROVSTVÍ SVĚTA

Mistrovství světa v biatlonu je až na historické výjimky pořádáno každým rokem jako vyvrcholení biatlonového roku. Na mistrovství světa se soutěží v totožných disciplínách jako ve světovém poháru tj. závod s hromadným startem, vytrvalostní závod, stíhací závod, rychlostní závod, štafetový závod, supersprinty dvojic a smíšené štafety. (Kašper, 2006)

5.7.3 MISTROVSTVÍ EVROPY A EVROPSKÝ POHÁR V BIATLONU

Kontinentální mistrovství jsou především předstupněm přípravy a získávání cenných zkušeností pro start na mistrovství světa. Ve spojitosti s mistrovstvím Evropy je nutno připomenout také vznik a rozvoj kontinentálního poháru, jako podobné soutěže

světovému poháru, který je určen převážně pro juniorské kategorie nebo pro sportovce s nižší výkonností (Kašper, 2006).

5.7.4 ZIMNÍ OLYMPIJSKÉ HRY

Na olympijských hrách se soutěží v těchto disciplínách - závod s hromadným startem, rychlostní závod, vytrvalostní závod, štafetový závod, stíhací závod a smíšené štafety (Kašper, 2006).

5.8 VÝVOJOVÉ TRENDY V BIATLONU

S rozvojem světového biatlonu, který je zimní sportovní disciplínou souvisí i postupný rozvoj disciplín, které z něj vychází nebo se mu minimálně v něčem podobají. Lze je rozdělit především podle období, ve kterém jsou provozovány. (Mezník 2010)

- zimní varianty (tradiční biatlon, biatlon s lukem)
- letní varianty (letní biatlon, biatlon na horských kolech)

Letní biatlon vychází podobně jako zimní podoba z branných závodů a velmi vhodně doplnil závody SP v období, kdy není sníh. Tvořil také zároveň kondiční trénink biatlonisty v letním období i samostatné sportovní odvětví. V roce 1980 byla oficiálně přijata pravidla letního biatlonu. V těchto pravidlech byly také vytyčeny tři základní způsoby pohybu. (Mezník 2010)

- kros (biatlonista běží beze zbraně, která je uložena na střelnici ve stojanu)
- běh na kolečkových lyžích (biatlonista absolvuje závod se zbraní)
- běh na lyžích na umělém povrchu

Devadesátá léta byla v mnohém epochálním období, protože vznikla dvě nová odvětví navazujících na biatlon. V prvním případě souvisela s rozvojem lukostřelby a v případě druhém s rozvojem horské cyklistiky. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let se dostává do čela jako nový fenomén v kondiční přípravě biatlonistů v letních měsících jízda na horských kolech. V důsledku toho začaly být pořádány biatlonové závody s využitím horských kol, která stála během střelby v přichystaných stojanech. Všechny ostatní pohyby byly ale uskutečněny na nich. (Kašper, 2006).

„V průběhu devadesátých let se ve vývoji biatlonu vyskytuje nový fenomén. Je jím biatlon, ve kterém je střelba z pušky střídána střelbou z luku. Znamená to pokus o

přiblížení biatlonu jeho historickým kořenům, ale současně také odklon od dosavadního historického vývoje. Lukostřelecký biatlon bývá také označován „skiarc“, závody v něm se většinou uskutečňují na 4 km okruhu a střílí se na vzdálenost 18 metrů. (Kašper, 2006).

6 OSOBNOSTI SOUČASNÉHO BIATLONU

6.1 GABRIELA SOUKALOVÁ - KOUKALOVÁ

Gabriela Soukalová pochází ze sportovně založené rodiny. Její matka Gabriela Soukalová je bývalá reprezentantka v běhu na lyžích a držitelka stříbrné olympijské medaile ze ZOH v Sarajevu 1984. V biatlonu poprvé zazářila na MS juniorů v roce 2009 v Canmore, kde se stala juniorskou mistryní světa v závodě štafet. V roce 2010 a 2011 se zúčastnila olympiády, vyhrála několik závodů IBU capu a skončila v celkovém hodnocení IBU ve sprintu na prvním místě. V roce 2012 se potýkala většinu přípravného období se zdravotními problémy, ale na začátku sezony 2012-2013 již stála při Světovém poháru v Pokljuce poprvé na nejvyšším stupni ve sprintu, ve stíhacím závodě tamtéž skončila druhá a ve třetím závodě s hromadným startem získala bronzovou medaili. Na Mistrovství světa 2013 v Novém Městě na Moravě jako členka smíšené bronzové štafety získala první velkou medaili. Vynikající formu měla v březnu 2013 na závěrečných závodech SP v ChantyMansijsku, kde třikrát za sebou zvítězila. V závodech Světového poháru stála v tomto roce čtyřikrát na vítězném stupni. Gabriela zářila i v roce 2014. V závodech SP pětkrát vyhrála, z toho jednou v závodě smíšených štafet. Na ZOH 2014 v Soči byla čtvrtá ve vytrvalostním závodě i ve stíhacím. Stříbrnou olympijskou medaili vybojovala v závodě s hromadným startem a druhou stříbrnou přidala jako členka smíšené štafety. V sezoně 2015/2016 dosáhla svého největšího úspěchu v kariéře, a to v podobě prvenství ve Světovém poháru a zisku 3 křišťálových glóbulů. Stala se tak teprve druhou ženou v historii Československého a Českého biatlonu, která dokázala zvítězit v bodování SPB. (Trojan, Fencel, 2014)

6.2 VERONIKA VÍTKOVÁ

Jilemnická rodačka Veronika Vítková je od dětství všestrannou sportovkyní. Jejím trenérem byl Jindřich Šíkola, který vedl české reprezentantky do roku 2014. V roce 2006 na MSJ+D vybojovala dorostenecký titul mistryně světa v závodě na 10 km a o dva roky později již jako juniorka na MSJ v Ruhpoldingu skončila na stříbrném stupni, opět v závodě na 10 km. Spolu s Gabrielou Soukalovou a Veronikou Zvařičovou zvítězily ve štafetě na MSJ v roce 2009 v Canmore a staly se juniorskými mistryněmi světa. Nejvýznamnějšího úspěchu dosáhla na MS 2013 v Novém Městě na Moravě, kde byla členkou smíšené bronzové štafety. Ve SP 2014 byla členkou vítězné smíšené štafety v Östersundu, druhá v

Hochfilzenu ve sprintu. Životního úspěchu dosáhla na ZOH 2014 v Soči, kde ve vytrvalostním závodě skončila šestá, v závodě s hromadným startem osmá a stříbrnou medaili získala jako členka smíšené štafety. (Trojan, Fencl, 2014)

6.3 JAROSLAV SOUKUP

Jaroslav Soukup studoval sportovní gymnázium a byl členem biatlonového Sportovního centra mládeže v Jilemnici. Jeho prvním biatlonovým trenérem byl Zdeněk Háek. Poprvé se prosadil na MSJ 2002 v Ridnaun jako člen stříbrné štafety. Mezi seniory se poprvé prosadil na Mistrovství Evropy v roce 2006 v Langdorfu, kde se stal mistrem Evropy ve sprintu na 10 km. V roce 2007 na ME v Banskú skončil druhý v závodě na 10 km. Jako student vysoké školy se zúčastnil XXIII. Zimní světové univerziády v roce 2007, v závodě na 12,5 km vybojoval druhé místo. Na další světové univerziádě v roce 2009 se stal akademickým mistrem světa ve vytrvalostním závodě a skončil třetí v závodě na 10 km i 12,5 km. (Trojan, Fencl, 2014)

V roce 2012 v Ruhpoldingu obsadil třetí místo ve vytrvalostním závodě (Gibis et al. 2012). Na Mistrovství světa v Novém Městě na Moravě v roce 2013 byl členem bronzové smíšené štafety. Na ZOH 2014 v Soči získal svou první olympijskou medaili, když si ve sprintu na 10 km doběhl pro bronz. Stříbrnou olympijskou medaili pak získal jako člen smíšené štafety. Nynějším trenérem mužů biatlonistů je Marek Lejsek. (Trojan, Fencl, 2014)

6.4 MICHAL ŠLESINGER

Michal Šlesinger se věnuje biatlonu již od dětství, v kategorii dorostu byl členem SCM Letohrad pod vedením Vlastimila Vávry, který byl jeho osobním trenérem do roku 2010. S přechodem do kategorie mužů v roce 2004 nastoupil profesionální dráhu ve SKP v Jablonci nad Nisou, od roku 2010 se stal jeho trenérem Ondřej Rybář. Na MSJ v roce 2002 vybojoval juniorský titul mistra světa ve stíhacím závodě a třetí místo v rychlostním závodě a byl také členem stříbrné štafety. V roce 2003 na MSJ získal dvakrát stříbrnou medaili v rychlostním a stíhacím závodě a běžel v bronzové štafetě. Na MEJ ve stejném roce byl členem mistrovské štafety. V roce 2004 na MSJ byl členem stříbrné štafety. Na ZOH v roce 2006 závodil ve štafetě, která se umístila na šestém místě. Mezi elitu se jako senior dostal na MS 2007 v Anterselvě, kde vybojoval stříbrnou medaili v rychlostním

závodě a bronzovou medaili ve vytrvalostním závodě. Úspěch slavil i v roce 2008 ve SP, když zvítězil na Holmenkollenu v závodě s hromadným startem. Na ME 2008 získal stříbrnou medaili ve vytrvalostním závodě a dvě bronzové medaile v rychlostním závodě a ve štafetách. V roce 2011 obsadil na SP ve Fort Kentu druhé místo v rychlostním závodě a na SP v Oberhofu 34. třetí místo v rychlostním závodě a druhé místo ve štafetách. V roce 2012 získal druhé místo ve vytrvalostním závodě na SP v Östersundu a na SP v Hochfilzenu byl členem stříbrné smíšené štafety. V roce 2013 na SP v Östersundu se stal členem bronzové smíšené štafety a obsadil třetí místo ve stíhacím závodě na Světovém poháru v Chanty Mansijsku a třetí místo ve štafetách na SP v Soči. (Trojan, Fencel, 2014)

6.5 ONDŘEJ MORAVEC

Ondřej Moravec se rovněž věnuje biatlonu od dětství. V kategorii dorostu byl členem SCM Letohrad pod vedením Vlastimila Vávry. S přechodem do kategorie mužů v roce 2005 nastoupil profesionální dráhu ve SKP Jablonec nad Nisou, od roku 2010 je jeho trenérem Ondřej Rybář. Jeho prvním úspěchem byly dvě dorostenecké bronzové medaile na MSJ+D v roce 2002 v rychlostním a stíhacím závodě, současně byl členem stříbrné štafety juniorů. V roce 2003 jako junior získal na MSJ tři bronzové medaile ve vytrvalostním závodě, stíhacím závodě a ve štafetě. V témže roce se stal juniorským mistrem Evropy ve vytrvalostním závodě a byl členem naší vítězné štafety. V roce 2004 a 2005 následovalo mnoho úspěchů v závodech juniorské kategorie. Vyhrál celkové pořadí Evropského poháru v kategorii juniorů. Na ZOH v Turíně byl v roce 2006 členem štafety, která doběhla na šestém místě. Přechod do seniorské kategorie nebyl pro něj ale jednoduchý. Mezi jeho nejlepší výsledky v tomto období patří třetí místo ve štafetách na ME v roce 2008, druhé místo ve štafetě na SP v Oberhofu v roce 2011 a šestkrát umístění v první desítce v závodech SP. Na MS v Novém Městě na Moravě v roce 2013, kde byl finišmanem bronzové smíšené štafety a obsadil dvakrát čtvrté místo ve vytrvalostním závodě a v závodě s hromadným startem. Kromě toho zvítězil v závodě s hromadným startem na Světovém poháru v Holmenkollenu, obsadil druhé místo ve stíhacím závodě na SP v Pokljuce, třetí místo ve stíhacím závodě v Oberhofu, třetí místo ve smíšené štafetě v Östersundu a třetí místo ve štafetě v Soči. V sezoně 2013-2014 získal při SP v Le Grand Bornand druhé místo ve sprintu a v Östersundu přivedl do cíle na prvním místě smíšenou štafetu. Svůj prozatímní sportovní vrchol prožil na ZOH 2014 v Soči, kde získal tři medaile,

a sice bronzovou medaili v závodě s hromadným startem, stříbrnou ve stíhacím závodě a stříbrnou ve smíšené štafetě. Ondřej Moravec se tak stal nejúspěšnějším českým biatlonistou všech dob (Trojan, Fencel, 2014).

Jaroslav Soukup a Ondřej Moravec vybojovala stříbrnou medaili. Gabriela Soukalová získala stříbro v závodě s hromadným startem. Jaroslav Soukup obsadil třetí místo ve sprintu. Ve stíhacím závodě získal stříbrnou medaili Ondřej Moravec a v závodě s hromadným startem se umístil na bronzové pozici (Nenadál, Reichová, 2014). Štafeta žen ve složení Gabriela Soukalová, Veronika Vítková, Jitka Landová a Eva Puskarčíková obsadila čtvrté místo a o dvě příčky tak vylepšila dosavadní národní maximum z Nagana 1998 (Koliš a kol. 2014).

DISKUSE

Prvním úkolem mé diplomové práce bylo, charakterizovat vznik a vývoj biatlonu. Na základě prostudovaných materiálů a seznámení se s problematikou historického vývoje biatlonu jsem zjistil, že kořeny biatlonu sahají do dávné doby, kdy pohyb byl spjatý s praktickými činnostmi v životě. Právě v těchto podmínkách docházelo ke střelbě při tělesné zátěži. Střelba v průběhu fyzické dispozice je hlavním principem současného biatlonu. Při zjišťování historických příčin podmínek vývoje a vzniku biatlonu se zaměřujeme předně na zimní období, ve kterých zřetelněji vystupují. Biatlon také vznikl zejména jako zimní sportovní disciplína, která vývojově přerostla v samostatně sportovní odvětví. To opodstatňuje také přednost této formy sledování. V dávné minulosti je už známo, že vojáci a lovci prováděli střelbu za pohybu na lyžích, resp. sněžnicích, dokazují to dochované grafické památky ve formě nástěnných skalních maleb. Nejstarší z nich se dochovala z doby více jak tři tisíciletí před naším letopočtem. Zachycují lovce s lukem a šípy, pohybující se na sněžnicích. Nalezené nejstarší grafické památky, zobrazující tuto činnost, byly zachyceny na více místech, a to nejen v Evropě, ale také v Severní Americe a Asii.

Lyžařský závod vojenských hlídek se střelbou patřil od počátku dvacátého století mezi nejpopulárnější a nejrozšířenější závody mezi vojáky vůbec. Postupem času se začaly vyvíjet nové disciplíny, a zařazovaly se na program světového šampionátu. Hlavní iniciativa rozvoje této sportovní disciplíny, vycházela z řad armády. Závodníci v tomto období prováděli střelbu z velkorážné pušky, proto toto období je označováno jako velkorážný biatlon. K nejzásadnější události ve vývoji biatlonu došlo v roce 1976, kdy na kongresu UIPMB v Seefeldu, byl schválen přechod na malorážné zbraně. Dále se začala upravovat a pozměňovat pravidla, která vykryštovala až do podoby, kterou můžeme zaznamenat v současné době.

V současné době můžeme vidět, širokou účast biatlonistů v závodech světového šampionátu, o kterou se právě zasloužil zmiňovaný kongres. Dal šanci civilní společnosti zajímat se a zdokonalovat se v této sportovní disciplíně. V dnešní době je biatlon atraktivní zimní sport, který trhá rekordy sledovanosti u televizních obrazovek. O atraktivnost se právě zasloužil přechod na malorážnou zbraň, kdy se zmenšily terče a

náboje, sjednotila se délka trestného kola a o úspěchu dnes rozhodují maličkosti. V dnešním biatlonu může vyhrát i závodník, který dorazí na střelnici jako šestý a vydaří se mu střelecká položka. A to je to, co diváky táhne na tribuny stadionů, kde v napětí sledují snažení svých oblíbenců.

Biatlon prožívá neustálý vývoj, lze proto očekávat další varianty této sportovní disciplíny. Za zmínku stojí uvést pár disciplín, které jsou více jak zdařilou obměnou klasické zimní varianty. V letních měsících, kdy mají biatlonisté pauzu a potřebují se připravit na svojí zimní sezónu, se mohou připravovat tak, že biatlonista běží a zbraň si nese s sebou, nýbrž zbraň je umístěna ve stojanu na střelnici. V 90. letech zažívá rozvoj horská cyklistika a vzniká biatlon na horských kolech, kdy závodník si nese svoji zbraň. Současným trendem je vracet se k počáteční podobě biatlonu, tak vznikl tzv. skiarc, kdy se střílí lukem.

ZÁVĚR

Začátky biatlonu zasahují daleko do historie, avšak biatlon, jaký známe dnes, je relativně mladý sport. Tento sport i přes krátkou sportovní historii zaznamenal velký rozkvět.

Biatlon je zimní sport, kombinující střelbu a běh na lyžích z malorážné pušky. Mezi jednotlivé disciplíny patří – vytrvalostní závod, závod s hromadným startem, rychlostní závod a stíhací závod. Oblíbenou disciplínou jsou ženské a mužské štafety. Nejnovější disciplíny jsou v kategorii smíšených týmů a to supersprint dvojic a smíšená štafeta. Střelba je vykonávána vleže a vstoje, kdy každá disciplína má svá pravidla pro dobíjení a povinnost objet trestné kolo.

Mezi nejdůležitější soutěže patří mistrovství světa, světový pohár a olympijské hry. U výsledků naší reprezentace můžeme zaznamenat v posledních letech výkonnostní vzestup. V posledních třech letech zažívá biatlon největší výkonnostní vzestup. V průběhu těchto sezón se naši biatlonisté pravidelně umísťovali v nejlepší desítce a často na stupních vítězů. Potvrzení konstantní výkonnosti jsou konečné výsledky v těchto letech, kdy Ondřej Moravec obsadil dvanácté, patnácté a šesté místo. V letošní sezoně byl úspěšný i Michal Šlesinger, který skončil na osmém místě. Mezi ženami zářila Gabriela Soukalová, která obsadila v posledních čtyřech sezonách šesté, čtvrté, šesté a první místo a Veronika Vítková šestnácté, deváté a čtvrté místo. Kompletní vyrovnanost našich družstev přispěla ke druhému místu v bodování národů v kategorii žen v předchozí sezoně. Chvályhodné výsledky byly dosaženy i na ZOH 2014 v Soči, kdy naši sportovci vybojovali čtyři medaile v závodech jednotlivců a stříbrnou medaili ve smíšené štafetě.

Všechny tyto výsledky udělaly z biatlonu fenomén mezi zimními sporty. Stal se jedním z divácky nejsledovanějších sportů a také velice atraktivním sportem pro sponzory. Marketingová značka jde strmě vzhůru a biatlonisté díky tomu nemají o sponzory nouzi, navíc mají vyprodány všechny reklamy do příštích ZOH v roce 2018 a celkově se příjmy zvýšily pětinásobně. Tyto zdroje mohou být využity nejen na zlepšení podmínek seniorské reprezentace, ale také do rozvoje mládežnických center a nákupu vybavení pro mladé biatlonisty. Úspěchy inspirují také velké množství dětí, které se svým vzorům chtějí

vyrovnat. Za poslední čtyři sezony zaznamenaly biatlonové kluby stoprocentní nárůst dětské základny.

Důležitým faktorem k těmto výsledkům bylo i vybudování areálu „Vysočina Arena“ v Novém Městě na Moravě. Do této doby nebylo v České republice žádné klasické biatlonové sportoviště, které by splňovalo podmínky pořádání mezinárodních akcí. S vystavěným sportovním komplexem je možné organizovat tak významné biatlonové události jako je světový pohár, Evropský pohár nebo mistrovství světa.

RESUMÉ

Tématem práce je Vznik, vývoj a současná podoba biatlonu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou uvedeny základní informace o biatlonu a přehledný popis historického vývoje této sportovní disciplíny. Praktická část se orientuje na současnou podobu biatlonu, současná pravidla a například na charakteristiku střelby a běhu na lyžích. Uvedené informace by měly uspokojit každého fanouška biatlonu, který má zájem o historický vývoj tohoto sportu. V neposlední řadě tato práce nabízí přehled našich nejznámějších biatlonistů, včetně nejúspěšnější biatlonistky Česka Gabriely Soukalové – Koukalové.

SUMMARY

The theme of the work is the origin, development and current form biathlon. The work is divided into theoretical and practical part. The theoretical part provides basic information about the biathlon and clear description of the historical development of this sport. The practical part focuses on current form biathlon, current rules and, for example, the characteristics of shooting and cross-country skiing. That information should satisfy every fan of biathlon, which is interested in the historical development of the sport. Finally, this paper provides an overview of our most famous biathletes, including the most successful biathlete Czech Gabriela Soukalová - Koukalová.

SEZNAM LITERATURY

1. Anonymous (2009, Feb 28). Roundup: Russia rules biathlon, history made at winter univer-siade. Xinhua News Agency – CEIS.
2. Anonymous (2011, Jan 29). World cup biathlon. Bangor Daily News, 8D.
3. ILAVSKÝ, J., SUK, A. (2005). *Abeceda běhu na lyžích: Metodický dopis*. Praha.
4. KAŠPER, Z. *Branné závody*, Praha Svazarm. 1976, 158 str.
5. KAŠPER, Z. *Historie biatlonu do konce dvacátého století: ucelený pohled na vývoj a výsledky olympijského sportovního odvětví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 290 s. ISBN 80-210-3963-9.
6. Koliš, J. Tesař M. Šubrt, M. (2014). *Soči 2014: oficiální publikace Českého olympijského výboru: [XXII. zimní olympijské hry v Soči 2014]*. Praha: Mladá fronta.
7. KRYL, L. *Fyziologie sportovní střelby*. Praha: ÚV Svazarmu, 1979. 84s.
8. MEZNÍK, J. *Rozbor úspěšnosti střelby reprezentačního družstva České republiky v biatlonu*. Brno, 2010, Bakalářská práce, Masarykova Univerzita.
9. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.
10. NENADÁL, A. REICHOVÁ, B. (2014). *Zlaté Soči: [velké shrnutí ZOH 2014]*. Praha: Ringier Axel Springer CZ.
11. SOUMAR, L., BOLEK, E. *Běh na lyžích: výbava, technická příprava, klasika, bruslení*. 1. vydání. Praha: Grada, 2001. 130 s. ISBN 80-247-0015-8.
12. Š-I-6b: „*Lyžařský závodní řád československé branné moci*“ (Předpis), Praha MNO 1929
13. TROJAN, J., a FENCL, J. *Biatlon: 1923-2014: od vojenských hlídek k biatlonu*. Vlkov: Helena Rezková, 2014. ISBN 978-80-905700-0-9.
14. VÝBOR ČESKÉHO SVAZU BIATLONU. *Pravidla Biatlonu*. Praha: ČSB, 2006. 62 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. ČESKÝ BIATLON. Co je biatlon. český biatlon [online]. [vid.2016-6-26]. Dostupný z: <http://www.biatlon.cz/o-biatlonu/co-je-biatlon/>
2. International Biathlon Union (2014). Pravidla IBU. World Wide [vid.2016-6-27]. Dostupné z: <http://www.biatlon.cz/wp-content/uploads/Pravidla-IBU-2014.pdf>

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Střelecké pozice (převzato z http://visual.merriam-webster.com)</i>	56
<i>Obrázek 2: Střelecká rampa (dostupné z http://www.vysocina-arena.cz)</i>	60
<i>Obrázek 3: Střelecká položka (převzato z http://www.ceskatelevize.cz)</i>	60
<i>Obrázek 4: Mechanický terč (převzato z http://www.euroshooting.eu)</i>	61
<i>Obrázek 5: Terče (převzato z http://www.biatlon-info.sk)</i>	62
<i>Obrázek 6: Biatlonová puška (převzato z http://www.streleckarevue.cz)</i>	63
<i>Obrázek 7: Sokolský závod branné zdatnosti 14.3.1953 - Nízké Tatry (převzato z http://www.sportovnilisty.cz)</i>	I
<i>Obrázek 8: Jan Matouš (převzato z http://www.biatlon.cz)</i>	I
<i>Obrázek 9: Střelnice (převzato z http://www.biatlon-info.sk)</i>	II
<i>Obrázek 10: Na palebné čáře střelba s oporou (Trojan, Fencel 2014)</i>	II
<i>Obrázek 12: Ivan Masařík ZOH Salt Lake City</i>	III
<i>Obrázek 13: Ondřej Moravec (převzato z http://sport.lidovky.cz)</i>	III
<i>Obrázek 14: Ondřej Moravec ZOH Soči (převzato z http://www.zsletohrad.cz)</i>	IV
<i>Obrázek 15: Gabriela Soukalová (převzato z http://www.tyden.cz)</i>	IV
<i>Obrázek 16: Gabriela Soukalová s pohárem pro vítězku SP (převzato z http://www.wintersportsworld.sk)</i>	IV

7 PŘÍLOHY

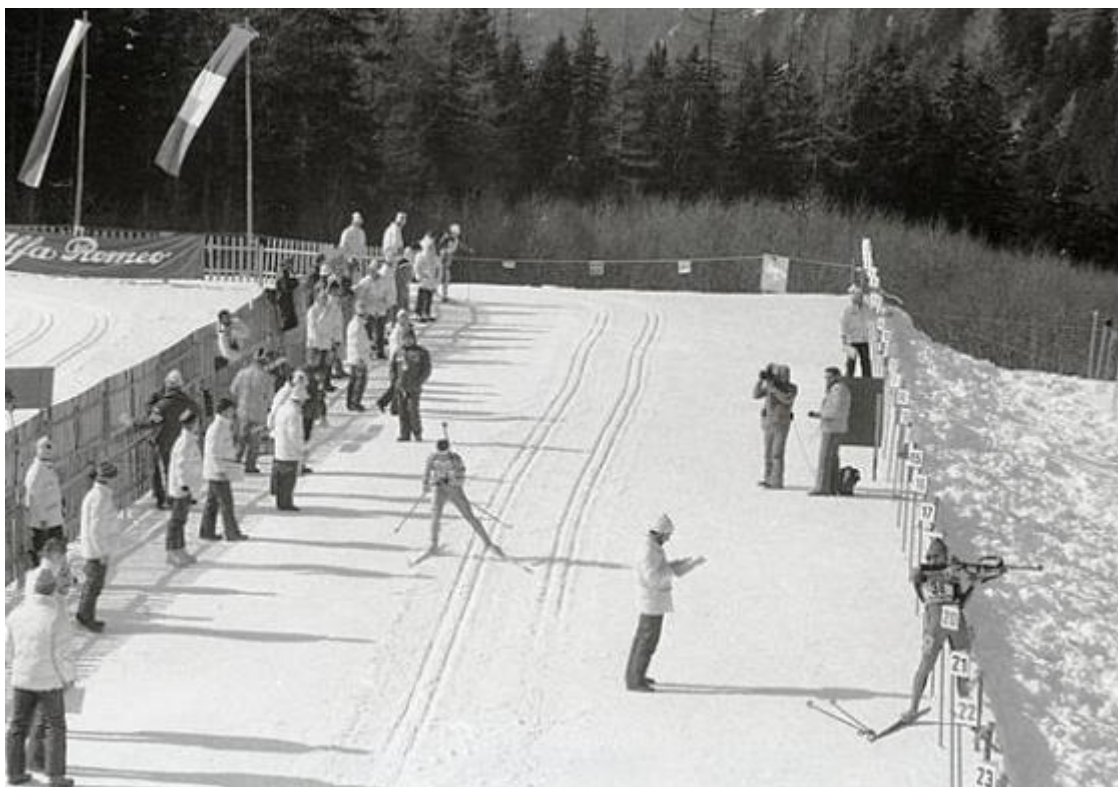
7.1 FOTODOKUMENTACE

Obrázek 7: Sokolský závod branné zdatnosti 14.3.1953 - Nízké Tatry (převzato z <http://www.sportovnilisty.cz>)

Obrázek 8: Jan Matouš (převzato z <http://www.biatlon.cz>)

Obrázek 9: Střelnice (převzato z <http://www.biatlon-info.sk>)

Obrázek 10: Na palebné čáře střelba s oporou (Trojan, Fencel 2014)

Obrázek 11: Ivan Masařík ZOH Salt Lake City

Obrázek 11: Finišmanka české štafety Eva Háková

(převzato z <http://www.olympic.cz>)

(převzato z <http://sport.idnes.cz>)

Obrázek 12: Ondřej Moravec (převzato z <http://sport.lidovky.cz>)

Obrázek 13: Ondřej Moravec ZOH Soči (převzato z <http://www.zsletohrad.cz>)

Obrázek 14: Gabriela Soukalová (převzato z <http://www.tyden.cz>)

Obrázek 15: Gabriela Soukalová s pohárem pro vítězku SP (převzato z <http://www.wintersportsworld.sk>)